

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi (AMK)

Toiminnalliset menetelmät sosiaaalialalla

2016

Tuuli Mattila & Emilia Virtanen

LUOVUUS JA KERTOMUKSET MINUSSA

– Taidelähtöiset ja narratiiviset menetelmät
nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin
rakentumisen tukena

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Toiminnalliset menetelmät sosiaalialalla

2016 | 64+24

Outi Linnossuo

Tuuli Mattila & Emilia Virtanen

LUOVUUS JA KERTOMUKSET MINUSSA – TAIDELÄHTÖISET JA NARRATIIVISET MENETELMÄT NUORTEN TURVAPAIKANHAKIJOIDEN IDENTITEETIN RAKENTUMISEN TUKENA

Tämä raportti on kuvaus kehittämishankkeesta, jonka tavoitteena on auttaa tukemaan nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin rakentumista luovien ja taidelähtöisten menetelmien avulla. Yksin maahan tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat käyvät turvapaikkaprosessinsa läpi yksin ilman perheensä tukea. He ovat herkässä kehitysvaiheessa lapsuuden ja aikuisuuden välillä ja joutuvat lisäksi selviytymään heille vieraassa maassa vieraalla kielellä. Oman vahvan identiteetin rakentaminen voi olla heille erityisen vaikeaa. Vahva identiteetti luo pohjan nuoren hyvinvoinnille ja voi ehkäistä syrjäytymistä.

Tämän raportin tavoitteena on osoittaa narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien hyöty nuoren identiteetin rakentumista tukevassa työssä. Raportissa esittelemme nuoruutta, identiteettiä ja monikulttuurisuutta käsittelevää teoriaa. Lisäksi käymme läpi taidelähtöisiin ja narratiivisiin menetelmiin sekä ryhmätyöskentelyyn liittyvää teoriaa. Kerromme myös miten kehittämishankkeemme tuotos – menetelmäopas nuoren identiteetin rakentumisen tueksi narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien avulla – syntyi.

Toteutimme kehittämishankkeen vuosina 2015–2016 yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin Turun Vastaanottokeskuksen ryhmäkodin kanssa. Suunnitelimme ja toteutimme kaksi taidelähtöistä ja yhden narratiivisen työpajan nuorille turvapaikanhakijoille. Työpajojen ja kirjallisuuden pohjalta kokosimme menetelmäoppaan nuorten identiteetin rakentumista tukevan työn avuksi. Menetelmäopas on tarkoitettu monikulttuurisessa työssä toimiville opiskelijoille, ammattilaisille sekä vapaaehtoisille.

ASIASANAT:

Identiteetti, monikulttuurisuus, narratiivisuus, nuoruus, taidelähtöiset menetelmät, turvapaikanhakijat

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme of Social Services | Functional Methods in Social Services

2016 | 64+24

Outi Linnossuo

Tuuli Mattila & Emilia Virtanen

CREATIVITY AND STORIES IN ME – SUPPORTING THE IDENTITY CONSTRUCTION OF ADOLESCENT ASYLUM SEEKERS WITH ART- BASED AND NARRATIVE METHODS

This report is a description of a development project aiming to help to support the identity construction of adolescent asylum seekers with art-based and narrative methods. Adolescent asylum seekers having to cope alone with their asylum seeking process without the help and support of their family are in a multiple transitional period: transitioning from childhood to adulthood and moving to a foreign country with foreign language. Constructing a strong and own identity creates base for well-being and prevents social exclusion.

The aim of this report is to present the benefits of art-based and narrative methods used in constructing the identity of adolescents. In this report we describe the theory concerning youth, identity and multiculturalism as well as art-based methods, narrative methods and group based work. We also describe how the product of our development project – the method guide about identity construction using art-based and narrative methods – was compiled.

The project was carried out during the period of spring 2015 to spring 2016. The project was cooperated with the Group Home of the Finnish Red Cross organization in Turku. We developed two art-based and one narrative workshop for adolescent asylum seekers. Based on literature and our workshops we put together a method guide to support the identity construction of adolescent asylum seekers using art-based and narrative methods. We hope that the method guide would help students, professionals and volunteers to use art and stories to reinforce the self-image of adolescent asylum seekers.

KEYWORDS:

Adolescence, art-based methods, asylum seeker, identity, multiculturalism, narrative

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	9
2.1 Kehittämishankkeen aihe ja tarve	9
2.2 Toimintaympäristö ja toimijat	11
2.3 Kehittämistehtävät ja tavoitteet	13
3 NUORUUS, IDENTITEETTI JA MONIKULTTUURISUUS	16
3.1 Nuoruus ja identiteetin kehitys	16
3.2 Monikulttuurisuus ja identiteetti	20
3.3 Kulttuurien väliset erot monikulttuurisessa työssä	22
4 LUOVAT MENETELMÄT JA RYHMÄTOIMINTA	25
4.1 Taidelähtöiset menetelmät	25
4.2 Narratiiviset menetelmät	27
4.3 Ryhmätoiminnan merkitys ja nuorten ryhmän ohjaaminen	29
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	33
5.1 Kehittämishankkeen prosessi ja menetelmät	33
5.2 Minäkollaasi ja minun värini	36
5.3 Tulevaisuuden muistelu ja omat vahvuudet	39
6 LUOVUUS JA KERTOMUKSET MINUSSA –MENETELMÄOPAS	44
6.1 Menetelmäoppaan rakenne	44
6.2 Toiminnallisen työskentelyn aloitus ja lopetus	46
6.3 Menetelmäoppaan tavoitteet ja hyödynnettävyys	48
7 KEHITTÄMISHANKKEEN POHDINTAA	51
7.1 Kehittämishankkeen prosessi ja toteutus	51
7.2 Ammattietiikka toteutuksessa ja menetelmäoppaassa	54
7.3 Ammatillinen kasvu ja kehittämishankkeen merkitys sosiaalialalla	56
LÄHTEET	59

LIITTEET

Liite 1 Luovuus ja kertomukset minussa – Menetelmäopas monikulttuuristen nuorten identiteetin rakentumisen tueksi

KUVAT

Kuva 1 Malliesimerkki minäkollaasista (Tuuli Mattila 2015)	37
Kuva 2 Afgaaninuoren näkemys elämästään kahden kulttuurin välissä	38
Kuva 3 Somalinuorten leipomia id al-adha -juhlaherkkuja ja maalaustarvikkeita	39
Kuva 4 Kutsuja Tulevaisuuden muistelu -työpajaan	40
Kuva 5 Mallikuvien piirtämistä menetelmäoppaaseen	45

KUVIOT

Kuvio 1 Psykososiaaliset kriisit eri ikäkausina Erik H. Eriksonin teorian mukaan (Erikson 1962, 239–260, mukaellen, Tuuli Mattila 2016).	18
Kuvio 2 Toiminnallisen kokonaisuuden rakenne menetelmäoppaassa	47

TAULUKOT

Taulukko 1 Kehittämishankkeen prosessin kuvaus	34
--	----

1 JOHDANTO

Kesällä 2015 Suomeen tulevien turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi huomattavasti muun muassa Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän kriisien vuoksi (Kauhanen & Juntunen 2015). Vuoden 2015 aikana turvapaikkaa Suomesta haki yli 3000 yksintulutta alaikäistä (Maahanmuuttovirasto 2016a), kun heitä vuotta aiemmin saapui Suomeen yhteensä vajaat 200 (Maahanmuuttovirasto 2015b). Nämä yksin maahan tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. He ovat tulleet Suomeen ilman perhettä kesken herkän kehitysvaiheen. Heidän on selvittävä heille vieraassa maassa ja vieraalla kielellä, ilman heidän vanhempiensa tukea. (Björklund 2015, 16–22.) Tämä raportti on kuvaus kehittämishankkeesta, jonka tavoitteena on auttaa tukemaan nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin rakentumista taidelähtöisten ja narratiivisten menetelmien avulla. Kehittämishanke toteutettiin yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin Turun Vastaanottokeskuksen Ryhmäkodin kanssa.

Nuoruus on identiteetin kehityksen kannalta tärkeä vaihe (Dunderfelt 2011, 84–85). Identiteetti kehittyy vahvaksi silloin, kun nuori saa muodostaa sen itse omien valintojensa kautta (Niemi 2013, 16). Vahva identiteetti puolestaan tukee nuoren hyvinvointia ja ehkäisee syrjäytymistä (Erikson 1962, 249–250). Nuori turvapaikanhakija on moninkertaisessa siirtymävaiheessa oman lapsuuden ja aikuisuuden, kotimaansa kulttuurin ja suomalaisen kulttuurin sekä oman yhteisön jäsenyyden ja uusien verkostojen välillä (Kauko 2014, 103). Tämä kehittämishanke vastaa tarpeeseen järjestää nuorille turvapaikanhakijoille heidän tasapainoista kehitystään tukevaa toimintaa.

Kehittämishankkeen osana toteutimme toiminnallisen työpajakokonaisuuden. Järjestimme työpajat Turun kristillisellä opistolla. Turun kristillinen opisto alkoi majoittaa yli 16-vuotiaita nuoria turvapaikanhakijoita elokuussa 2015 (Maahanmuuttovirasto 2015a). Työpajat koostuivat taidelähtöisistä ja narratiivisista menetelmistä, joiden tavoitteena oli muun muassa antaa nuorille tilaa oman itsensä tarkasteluun ja omaan identiteettiin liittyvien tunteiden käsittelyyn. Taiteen ja tarinoiden kautta nuori voi tehdä itselleen näkyväksi erilaisia kokemuksia, muistoja

ja tunteita (Sava & Katainen 2004, 29). Tutkiakseen ja työstääkseen identiteettiään, on hyvä tunnistaa näiden kokemusten ja muistojen sekä niiden herättämien tunteiden vaikutus itseen (Sava 2007, 120–122).

Pekka Myrskylä on selvittänyt 15–29-vuotiaiden syrjäytymistä ja huomannut, että joka neljäs nuori, joka ei käy töissä, opiskele tai ole ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi on Suomessa ulkomaalaistaustainen nuori tai nuori aikuinen, jolla ei ole muuta koulutusta kuin peruskoulu (Myrskylä 2011, 36–38). Koulussa viihtymiseen ja kouluarvosanoihin voivat vaikuttaa nuoren motivaatio, arvot ja persoonallisuus (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 98). Kehittämishankkeemme tuotoksena luotiin menetelmäopas monikulttuuristen nuorten kanssa toimiville opiskelijoille, ammattilaisille ja vapaaehtoisille. Menetelmäopas esittelee taidelähtöisiä ja narratiivisia menetelmiä, joiden avulla nuoren turvapaikanhakijan identiteetin rakentumista ja arvojen muodostumista voidaan tukea.

Psykologisessa sopeutumisessa minäkuvan ja itsetunnon merkitys on korostunut varsinkin nuorilla maahanmuuttajilla (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2001b, 112–113). Identiteetin rakentumista tukeva työskentely on siis tärkeä osa nuoren turvapaikanhakijan kotoutumista sekä sopeutumista suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat tulevaisuudessa työelämässä yhä enemmän monikulttuurisia asiakkaita, joista osalla on tausta turvapaikanhakijana. Kehittämishankkeen raportti ja menetelmäopas tuovat sosiaalialan työntekijälle ajankohtaisen tietopaketin sekä menetelmiä monikulttuuriseen nuorisotyöhön.

Tämä raportti esittelee kehittämishankkeen lähtökohdat ja tavoitteet. Raportin teoriaosuus käsittelee nuoruutta, identiteettiä ja monikulttuurisuutta sekä näiden yhteyksiä toisiinsa. Teoriaosuus sisältää myös kuvauksen narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien hyödyistä sekä katsauksen siitä, mitä tulee huomioida, jos luovaa toimintaa ohjaa nuorten ryhmässä. Raporttiin on kuvattu tarkasti kehittämistyön toteuttaminen sekä työpajojen sisältö ja toteutustavat. Luovuus ja kertomukset minussa –menetelmäoppaan kokoamisprosessi on esitelty heti ke-

hittämistyön toteuttamisen jälkeen. Itse opas on raportin liitteenä. Raportin lopussa arvioimme kehittämishankkeen tavoitteiden toteutumista, omaa ammatillista kasvuamme prosessin aikana sekä hankkeen merkitystä sosiaalialalla.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

2.1 Kehittämishankkeen aihe ja tarve

Kehittämishankkeen aihe syntyi kiinnostuksesta syventyä psykologiaan ja nuorisotyöhön. Alkuperäisenä ideana oli luoda nimenomaan nuorisotyöhön sopivia luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäviä työpajoja identiteetin kehityksen tukemiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Saatuamme Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodin yhteistyökumppaniksi kehittämishankkeeseen, aihe säilyi, mutta kohderyhmäksi rajautuivat alaikäiset yksin maahan tulleet turvapaikanhakijanuoret.

Tarve kehittää toimintaa turvapaikanhakijoille muodostui tärkeäksi vuoden 2015 ”pakolaiskriisin” myötä. Lyhyessä ajassa kaikki olemassa olevat vastaanottokeskukset täyttyivät turvapaikanhakijoista (Kauhanen & Juntunen 2015). Maailmanlaajuisesti pakolaisia oli tammikuussa 2016 yli 60 miljoonaa (Kärki 2015, 10). Suomesta turvapaikkaa on vuoden 2016 tammikuussa hakenut reilu tuhat ihmistä (Maahanmuuttovirasto 2016d). Ihmisiä ajaa pakolaisiksi Syyrian kuudetta vuotta jatkuva sisällissota sekä muun muassa Afganistanin, Kongon Demokraattisen tasavallan, Somalian ja Etelä-Sudanin aseelliset konfliktit. Pakolaisuus voi johtua myös köyhyydestä tai ilmastonmuutoksen johdosta ennustamattomiksi muuttuneista ilmasto-oloista. (Kärki 2015, 10.)

Yhteensä vuonna 2015 turvapaikkaa Suomesta haki reilut 3000 yksintullutta alaikäistä (Maahanmuuttovirasto 2016a). Edeltävänä vuonna yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita oli koko vuonna yhteensä vajaat 200 (Maahanmuuttovirasto 2015b). Vuoden 2016 tammikuussa turvapaikkaa on hakenut jo 110 yksintullutta alaikäistä (Maahanmuuttovirasto 2016b). Vuonna 2015 turvapaikanhaku kesti keskimäärin 117 vuorokautta (Maahanmuuttovirasto 2016c). Turvapaikanhaku on siis pitkä prosessi, jonka aikana nuoren tulevaisuus näyttäytyy epävarmana. Alaikäisten turvapaikanhakupäätöksistä myönteisiä vuonna 2015 oli noin 67 %

(Maahanmuuttovirasto 2016e), joten nuori joutuu jännittämään saamaansa päätöstä. Koemme, että nuori turvapaikanhakija tarvitsee erityistä tukea tunteakseen olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Mielekkään tekemisen ja nuoren tarpeiden kuuntelemisen avulla voidaan nuoren ympärille luoda välittävä ja huolehtiva ilmapiiriin.

Pidämme identiteetin rakentumisen tukemista erityisen tärkeänä nuorille turvapaikanhakijoille heidän erityisen tilanteensa vuoksi. Turvapaikanhakijanuori on lähtenyt kotimaastaan kesken identiteetin rakentumisen kannalta ratkaisevan ajanjakson. Häneltä puuttuu läheinen kontakti perheeseen, joka voisi muuten olla apuna identiteetin rakentumisessa. Vaikka nuori alkaakin nuoruudessa itsenäistyä vanhemmistaan, ovat heidän tukensa ja ohjauksensa sekä sukupolvien väliset hyvät suhteet silti nuoren hyvinvointia edistäviä tekijöitä (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 99). Lisäksi heiltä puuttuu erilaisten instituutioiden kuten koulun, terveydenhuollon ja nuorisotyön tuki, joista olisi nuorelle apua hänen rakentaessa omaa identiteettiään. Uudessa maassa ryhmäkodin ja koulun ulkopuoliset sosiaaliset verkostot ovat hyvin heikot. Oletamme, että nuoren identiteetin rakentumisen tukeminen antaa nuorelle tunteen siitä, että hän on tärkeä ja hänellä itsellään on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä.

Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehityksen teorian mukaan juuri nuoruus on identiteetin kehittymisen kannalta ratkaisevaa aikaa (Erikson 1962, 249–250). Nuoruus on lisäksi aikaa, jolloin eriydytään vanhemmista ja luodaan omia itsenäisiä polkuja tulevaisuuteen. Samalla nuori valmistautuu aikuisuuteen, mikä etenkin suomalaisessa kulttuurissa ilmenee aiempaa voimakkaampana itsenäistymispyrkimyksenä sekä irtautumisena vanhempien päätäntävällästä. Nuoret hakevat omaa identiteettiään nuorena aikuisena ja haluavat tehdä omia päätöksiä kuitenkin rikkomatta välejä vanhempiinsa. Nuori kaipaa vanhemmiltaan tukea valintoihinsa sekä kuuntelemista ja arvostusta silloinkin, kun vanhemmat eivät ole hänen kanssaan samaa mieltä. (Kosonen 2001, 154.)

Eheän ja vahvan identiteetin muodostamisessa tärkeää on vapaus valita itse omat elämänmallinsa. (Niemi 2013, 16.) On mahdollista, että turvapaikanhakijalla on tunne, että hän ei saa itse valita identiteettiään. Hänellä on ehkä hyvin vähän

tai ei minkäänlaisia mahdollisuuksia ilmaista identiteettiään toiminnallaan ja valinnoillaan. (Enoranta ym. 2007, 28–29.) Mielestämme turvapaikanhakijanuorten kanssa työskenneltäessä pitäisi panostaa identiteetin rakentumiseen. Vaikka nuorella ei ole perheen tukea Suomessa, voi hän saada kasvulleen ja kehitykselleen tukea esimerkiksi asumisyksikkönsä ohjaajilta tai muilta hänen kanssaan toimivilta aikuisilta.

Koemme, että erilaiset luovat ja taidelähtöiset menetelmät voivat auttaa nuorta tutkimaan omaa minäkuvaansa. Menetelmät voivat myös toimia ohjaajan apuna nuorta tukiessa. Mielestämme luova toiminta sekä rentouttaa että luo nuorelle mahdollisuuden työstää omaa identiteettiään. Parhaimmillaan nuori voi huomata itsessään asioita, joita ei ole aiemmin tullut ajatelleeksi. Lisäksi taide voi olla hyvä keino ilmaista itseään silloinkin, kun yhteistä kieltä ei ole. Päätimme siksi luoda työpajakokonaisuuden, kokeilla sitä nuorten kanssa ja luoda työskentelyn pohjalta oppaan nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin rakentumista tukevan työn tueksi.

2.2 Toimintaympäristö ja toimijat

Toteutimme työpajat yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin Turun Vastaanottokeskuksen ryhmäkodin kanssa. Kohderyhmänämme olivat ryhmäkodin kirjoilla olevat Turun kristillisellä opistolla asuvat 16–17-vuotiaat nuoret. Yli 16-vuotiaita nuoria turvapaikanhakijoita alettiin majoittaa kansanopistoihin elokuussa 2015 Turun lisäksi muun muassa Lieksassa ja Kiteellä. Kansanopistot, kuten Turun kristillinen opisto, tarjoavat nuorille tuettua asumista ja samalla koulupaikan. (Maahanmuuttovirasto 2015a.) Turun kristillisen opiston viidentoista nuoren ryhmä jatkuu ainakin lukukauden loppuun asti eli toukokuulle 2016 (Tii Miettinen 24.2.2016).

Ryhmäkodin palvelut on tarkoitettu ilman huoltajaa Suomeen saapuneille alaikäisille turvapaikanhakijoille. Turvapaikanhakija on henkilö, joka on tullut Suomeen omasta kotimaastaan tai muusta ei-turvalliseksi luokitellusta maasta ja hakee

Suomeen saapuessaan turvapaikkaa. Ryhmäkodissa alaikäiset turvapaikanhakijat odottavat turvapaikkapäätöstä ja saavat erilaisia palveluita, joita ovat muun muassa asumispalvelut sekä terveystalvelut. Turussa ryhmäkodin virallinen paikkaluku nousi keväällä 2015 kahteenkymmeneentyhteen, mutta syksyn 2015 kuluessa ryhmäkodin kirjoilla on ollut parhaimmillaan yli kuusikymmentä lasta ja nuorta. (Punainen Risti 2014, 5-6; Rätty 2002, 16–19.) Loppuvuodesta 2015 ryhmäkoti muutti uusiin tiloihin, mutta virallinen paikkaluku pysyi 21:ssä. Helmikuussa 2016 ryhmäkodissa oli 24 asukasta (Tii Miettinen 24.2.2016).

Ryhmäkotiin lapsi tai nuori päätyy aina poliisin kautta. Kun henkilö tulee Suomeen, on hänen mentävä poliisille anomaan turvapaikkaa. Jos hän ilmoittaa olevansa täysi-ikäinen, hän menee vastaanottokeskukseen, mutta jos hän on alaikäinen, tulee hän ryhmäkotiin. Turun ryhmäkodin tarjoamat sosiaali- ja terveystalvelut kuuluvat kaikille ryhmäkodin kirjoilla oleville nuorille, asuivat he sitten Turun kristillisellä opistolla, ryhmäkodissa tai mahdollisesti jossakin muualla. Heistä jokaisella on oikeus tulkki- ja lakimiespalveluihin. Lisäksi jokaiselle lapselle ja nuorelle hankitaan oma edustaja, joka vastaa siitä, että hänen oikeutensa toteutuvat. Jokainen maahan saapuva alaikäinen pääsee maahantulotarkastukseen, johon kuuluvat rintakehän röntgenkuva, laboratoriokokeet sekä terveydenhoitajan tarkastus. Ryhmäkoti hankkii lisäksi jokaisella alaikäiselle paikan peruskoulun valmistavasta opetuksesta. Ryhmäkoti pyrkii järjestämään nuorille myös erilaista harrastustoimintaa heidän omien kiinnostustensa mukaan. Jokaisella lapsella ja nuorella on lisäksi omaohjaaja, joka vastaa hänen asioistaan. (Punainen Risti 2014, 8–17.)

Lapsen tai nuoren turvapaikkaprosessi voi päättyä kahdella tavalla: a-luvan tai kielteisen päätöksen saamisella. A-luvan saanut nuori rekisteröityy maistraattiin, tekee passihakemuksen, hakee Kelalta pääsyä Suomen sosiaaliturvan piiriin ja tekee kuntapaikkahakemuksen. Lisäksi voidaan alkaa selvittää mahdollisuutta perheenyhdistämiseen ja yli 17-vuotiaat nuoret ilmoittautuvat työ- ja elinkeinotoimistoon. Jos nuori täyttää prosessin aikana kahdeksantoista vuotta tai hänet todetaan ikätutkimuksissa täysi-ikäiseksi, hän siirtyy vastaanottokeskukseen aikuisten puolelle. (Punainen Risti 2014, 17–19.)

Ryhmäkodin tärkeimpiä arvoja ovat yksilöllisyys, itsenäisyys, turvallisuus ja yhteisöllisyys. Lapsen ja nuoren etu on aina toiminnassa etusijalla ja heille halutaan tarjota turvallinen paikka asua. Jokaista lasta kannustetaan pärjäämään itsenäisesti elämässä, jotta lapsi pärjää myös tulevaisuudessa. Turvallisuudesta huolehditaan asettamalla rajoja sekä ohjaajan jatkuvalla läsnäololla. Yhteisöllisyyttä tuetaan siten, että jokainen joutuu tekemään yhteisön hyväksi jotakin - esimerkiksi hoitamaan viikoittaisen siivoustehtävän yhteisissä tiloissa. Jokaista lasta kohdellaan yksilönä ja heidän omaa kulttuuri-identiteettiään sekä toisaalta sopeutumista suomalaiseen kulttuuriin halutaan tukea. (Punainen Risti 2014, 5–6.)

Suurin osa alaikäisistä turvapaikanhakijoista tulee Afganistanista, Irakista, Syyriasta, Somaliasta ja muista Afrikan maista. Syyt omasta kotimaasta lähtemiselle vaihtelevat – osa lähtee poliittisen epävarmuuden tai aseellisten konfliktien, osa köyhyyden, perheväkivallan tai muiden syiden vuoksi. Yhteistä kaikille turvapaikanhakijoille kuitenkin on se, että he kaikki etsivät turvallisempaa ja parempaa paikkaa asua. (Björklund 2015, 9–10.) Yleensä toiveena on kuitenkin palata kotimaahan, kunhan kotimaan tilanne on muuttunut siten, että paluu on mahdollinen (Räty 2002, 20–21).

2.3 Kehittämistehtävät ja tavoitteet

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää menetelmiä nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin tukemiseksi. Tavoitteen saavuttamiseksi kokosimme toiminnallisen työpajakokonaisuuden, johon valitsimme erilaisia luovia menetelmiä. Tarkemman suunnittelun myötä menetelmiksi rajautuivat narratiiviset ja taidelähtöiset menetelmät. Kehittämistehtäväksi muotoutui selvittää, miten taidelähtöiset ja narratiiviset menetelmät voivat tukea nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin rakentumista. Tavoitteena oli luoda työpajojen ja teorian pohjalta opas käytettäväksi identiteetin rakentumista tukevassa monikulttuurisessa nuorisotyössä.

Tavoitteena oli lisäksi selvittää nuorilta itseltään heidän mielipiteensä työpajoista sekä siitä, kokevatko he identiteetin työstämisen hyödylliseksi. Halusimme myös

aikaisemmin tehtyjen tutkimusten ja muun kirjallisuuden pohjalta löytää tälle identiteettiä tukevalle työlle ja sen hyödyille perusteluja. Epäilimme, että tukemalla nuorta turvapaikanhakijaa oman vahvan identiteetin rakentamisessa, myös integroituminen suomalaiseen kulttuuriin voi olla helpompaa. Joidenkin maahanmuuttajaryhmien työttömyysluvut ovat valtaväestöön verrattuna miltei kolminkertaiset ja usein maahanmuuttajilla voi olla taustalla syrjintäkokemusta, tietämättömyyttä tulevaisuudesta ja erilaisia perheensisäisiä ristiriitoja. Usein ympäristön vähemmistöryhmään kohdistama syrjintä ja ennakkoluuloisuus aiheuttavat vähemmistöryhmän jäsenissä itsetunto-ongelmia, mitkä puolestaan voivat heikentää heidän yleistä henkistä hyvinvointiaan. Jos syytä syrjinnälle etsitään omasta itsestä, ne voivat johtaa negatiivisen identiteetin kehittymiseen ja heikkoon itsetuntoon. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2001a, 80–88.)

Ongelmat integroitumisessa uuteen kulttuuriin näkyvät myös siinä, että maahanmuuttajalapsen sopeutuvat usein huonosti valtaväestön kouluihin. Kokemukset vanhemmilta, opettajilta ja ikätovereilta saadusta tuesta ovat yhteydessä myönteiseen minäkuvaan ja toisaalta myös hyvään koulumotivaatioon, kun taas näiden tuen puute voi aiheuttaa nuorelle koulunkäyntiongelmia sekä lisätä nuorten psykologista stressiä. (Liebkind ym. 2001, 138–141.) Tärkeää on, että nuoret tuntevat itsensä tärkeiksi. Yksin maahan tulleilla nuorilla turvapaikanhakijoilla ei ole perheensä tukea Suomessa, joten tavoitteenamme oli luoda heille työpajoissa tunne siitä, että ohjaava aikuinen on paikalla juuri heitä varten sekä kuuntelee ja tukee nuorten yksilöllisyyttä. Uuteen maahan muuttaminen tarkoittaa monien jäähyväisten jättämistä, kun oma koti, tuttu ympäristö sekä perheenjäseniä ja tuttavien jää kotimaahan (Schubert 2013, 63).

Oma henkilökohtainen tavoitteemme työpajoille oli luoda nuorille turvallinen ilmapöytä, jossa he voivat vapaasti tuottaa juuri sellaista materiaalia kuin he itse haluavat. Tavoitteena oli myös, että he uskaltaisivat kertoa tuntemuksista, joita työskentely heissä herätti. Pyrimme siihen, että työpajamme auttaisivat nuoria hahmottamaan omaa identiteettiään ja ehkä oivaltamaan jotakin uutta itsestään. Erilaiset myönteiset, tukea antavat suhteet ikätovereihin ja aikuisiin ovat tärkeitä kaikille nuorille (Liebkind ym. 2001, 138–141). Vaikka työpajat toteutettiin pääosin

ryhmissä, halusimme antaa nuorille mahdollisuuden yksilölliseen työskentelyyn ja oman äänen kuuluville saamiseen.

Koemme, että luovien ja taidelähtöisten menetelmien parissa on lupa kokeilla ja toteuttaa turvallisesti juuri sitä polkua, minkä on itse valinnut. Ajattelempa, että taidelähtöiset ja narratiiviset menetelmät ovat helposti lähestyttävä tapa lähteä pohtimaan omaa identiteettiään. Taidelähtöiset ja narratiiviset menetelmät eivät mielestämme vaadi taiteellisuutta, vaan jokainen voi olla niiden parissa oma itsensä ja toteuttaa omaa luovuuttaan. Lisäksi luovat menetelmät sopivat mielestämme erityisen hyvin monikulttuuriseen työhön, sillä erityisesti taidetyöskentelyssä yhteisen kielen puute nuoren ja ohjaajan välillä ei ole este nuoren omista kokemuksista lähtevälle työskentelylle.

Omista kokemuksista kertominen auttaa sekä itsen että toisten ihmisten ymmärtämistä. Tarinallisuus sopii hyvin lapsi-, nuoriso- ja perhetyön maailmaan, sekä sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen työmenetelmäksi. Nuorten kanssa työskennellessä tärkeää on auttaa heitä kohtaamaan ongelmallisiksi koettuja kokemuksia ja tilanteita. (Linnossuo 2011, 11–12.) Valitsimme narratiivisia menetelmiä työpajojemme osaksi siksi, että jokaisella nuorella on taustastaan riippumatta oma tarinansa. Tarinan kertominen oli mielestämme keino löytää omasta menneisyydestä pohjaa sille, millainen nuori on nyt. Koimme, että tarinallisuus auttaa ymmärtämään identiteetin jatkuvuutta. Nuori voi kokea murrosiän tuomista muutoksista huolimatta olevansa sama ihminen kuin menneisyydessä lapsena ja toisaalta myös tulevaisuudessa aikuisena. Tämä voi mielestämme luoda nuorelle pysyvyyden tunteen ja pohjan vahvan identiteetin rakentumiselle.

3 NUORUUS, IDENTITEETTI JA MONIKULTTUURISUUS

3.1 Nuoruus ja identiteetin kehitys

Nuoruus on siirtymävaihe lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Nuoruuden aikana ihminen kypsyy niin biologisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. Nuoruus on yksi myrskyisimmistä, stressaavimmista ja haastavimmista elämänvaiheista. Samalla se kuitenkin tarjoaa mahdollisuuden itsenäistymiselle ja läheisyyden tunteelle, jotka tuovat nuoruuteen positiivista jännitystä. Nuoruus on moniulotteista ja nuoret ovat yksilöitä sekä sosiaalisesti että kulttuurisesti. (Heaven 2002, 9; Niivala & Saastamoinen 2007, 10.)

Nuoruus määritellään ajanjaksoksi, joka alkaa kahdennestatoista ikävuodesta ja päättyy noin kahteenkymmeneen ikävuoteen. Nuoruusikä jaetaan kolmeen vaiheeseen. Varhaisvaiheessa (12–15-vuotiaana) alkaa niin kutsuttu ihmissuhteiden kriisi, jonka aikana ikätoverien ja ystävyysuhteiden merkitys sekä protestointi vanhempia kohtaan kasvaa. Tälle ajankohdalle sijoittuu myös varsinainen biologinen murrosikä. (Dunderfelt 2011, 84–85.) Fysiologiset ja sosiaalisen käyttäytymisen muutokset eli biososiaalinen kehitys ajoittuu varhaisimpaan nuoruuden vaiheeseen. Aivoissa tapahtuvat muutokset laukaisevat hormonaaliset muutokset ja esimerkiksi pituuskasvun. Ruumiinrakenne kehittyy pituuskasvun ja hormonaalisten muutosten johdosta ja nämä muutokset vaikuttavat minäkuvaan. Kasvu on nopeaa ja ulkoiset sukupuoliominaisuudet alkavat kehittyä, mikä luo pohjaa nuoren psykologiselle kehitykselle. (Kipke 1999, 1.) Ajattelutaitojen kehityksen myötä minäkuva myöskin kuvataan nuoruudessa yleisellä tasolla, kun lapsuudessa sitä kuvataan enemmän yksityiskohdilla. (Hanna Kivistö 16.5.2013.)

Kypsyminen ja ajattelun kehitys antavat pohjaa tulevaisuuden pohtimiselle ja moraalin kehitykselle. Nuori kykenee ajattelemaan asioita toisen ihmisen näkökulmasta ja ideologiset pohdinnat yleistyvät. Myös suunnittelu- ja päätöksentekotaidot vahvistuvat. Perheen ja kaveripiirin suhteet nuoreen muuttuvat. Nuori alkaa

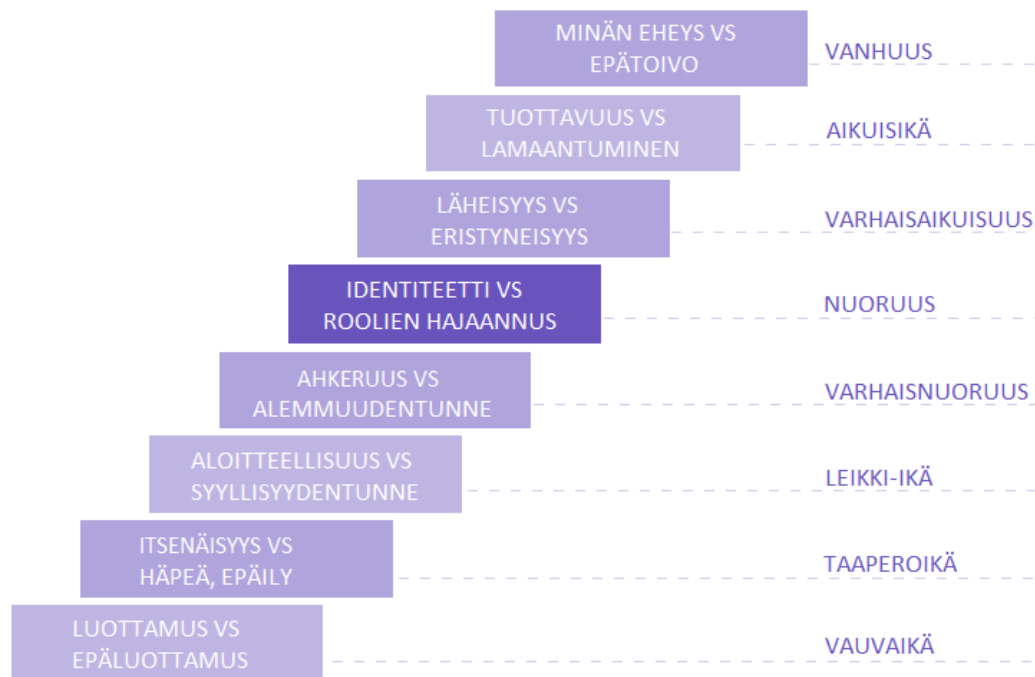

viettää enemmän aikaa kavereiden kanssa ja erkaantuu pikkuhiljaa vanhemmis-
taan. Perhesuhteissa molemminpuolinen hyväksyntä ja vuorovaikutus luovat
pohjaa suhteiden positiiviselle kehitykselle. (Hanna Kivistö 16.5.2013.)

Varsinainen identiteettikriisi koetaan nuoruusiän keskivaiheessa, noin 15–18 -
vuotiaana (Dunderfelt 2011, 84–85). Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen käsitystä
itsestä ja omasta asemastaan ja merkityksestään sosiaalisissa verkostoissa
(Ojanen 2011, 22). Se on kokonaisvaltaista itsensä ja olemisensa tarkastelua.
Identiteetti liittyy läheisesti minäkuvaan, joka on ihmisen käsitys hänen omista
toimintatavoistaan, ulkonäöstään, älykkyydestään, sukupuolestaan, kyvyistään
ja muista ominaisuuksistaan. Identiteetti on tarina yksilön elämästä, joka mukau-
tuu ja kehittyy läpi elämän. (Niemi 2013, 15–16.)

Identiteetti on vahva ja ehjä, mikäli sen on saanut itse omilla valinnoillaan muo-
dostaa eli se on oma. Ihmisen tunne siitä, että hän kykenee elämään sopusoin-
nussa itsensä ja arvojensa kanssa sekä toteuttamaan itseään, liittyvät vahvaan
ja ehjään identiteettiin. Nuoruudessa ihminen käy läpi tarkoituksenmukaisen
identiteettikriisin, jossa vastustetaan elämälle ulkoa asetettavia malleja. Vanhem-
pien ja muiden auktoriteettien vastustaminen ja omien rajojen kokeilu johtaa par-
haassa tapauksessa oman identiteetin löytämiseen. Nuori voi löytää sen kuka
hän oikeasti on, mitä hän ajattelee ja kokee olevansa. (Niemi 2013, 16.)

Erik H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria tarkastelee identiteetin kehitty-
mistä läpi elämän (Kuvio 1). Eriksonin teorian mukaan yksilö kokee elämänsä
aikana erilaisia kehitysvaiheita, joista jokainen johtaa jonkinlaiseen kriisiin tai kon-
fliktiin, joita Erikson kutsuu kehityshaasteiksi. Nuoruudessa tämä haaste on iden-
titeetti ja sen saavuttaminen – tunne omasta yksilöllisyydestä vahvistuu ja yksilö
alkaa kokeilla erilaisia rooleja ja hakea omaa itseään. (Erikson 1962, 249–250;
Dunderfelt 2011, 231–237.)

Kuvio 1 Psykososiaaliset kriisit eri ikäkausina Erik H. Eriksonin teorian mukaan (Erikson 1962, 239–260, mukaellen, Tuuli Mattila 2016).

Identiteetin rakentumisen vastakohtana on Eriksonin mukaan roolien hajaannus (Kuvio 1). Kuitenkin yksilön etsiessä omaa minuuttaan ja identiteettiään, on hänen käytävä läpi jonkinasteista roolihajaannusta ja kestettävä epävarmuutta omasta itsestään. Kun kehitysvaiheen käy läpi onnistuneesti, voi Eriksonin mukaan saavuttaa perusvoiman, joka nuoruudessa on uskollisuus. Kehitysvaiheen epäonnistuneesta ratkaisusta ja roolien hajaannuksesta voi seurata syrjäytyminen, mikä vaikeuttaa seuraavaa varhaisen aikuisuuden kehitysvaihetta, läheisyyttä. (Erikson 1962, 249–250; Dunderfelt 2011, 236–237.)

Identiteetin kehittyminen käynnistyy selkeimmin nuoruuden fyysisten muutosten alkaessa. Nuori käy läpi puberteettiaan ja kehossa tapahtuu suuria muutoksia. Kun nuori kasvaa ja kehittyy, myös ympäristön hänelle luomat odotukset muuttuvat, jolloin nuori alkaa hakea uutta, itselleen sopivaa roolia uudenaikaisessa tilanteessa. Tietoisuus oman kehityksen keskeneräisyydestä kasvaa, ja nuori hakee minäkokemukselleen uutta sisältöä harrastuksista ja ikätovereista. Nuori alkaa kokea itsenäistymisen tunteita vanhemmistaan, jolloin identiteetin muodostaminen alkaa tuntua tarpeelliselta. Vähitellen nuoren oma identiteetti selkeytyy, hän

hyväksyy olevansa erilainen suhteessa vanhempiensa ja ystäviensä odotuksiin ja hän tiedostaa ja hyväksyy omat rajansa entistä selkeämmin. (Erikson 1962, 249–250; Dunderfelt 2011, 90–91.)

Kun nuori kasvaa ja kehittyy, hänen tunne-elämänsä tasapainottuu, itseymmärryksensä kasvaa ja taitonsa monipuolistuvat. Ne tukevat häntä erilaisissa elämäntilanteissa ja nuori voikin aiempaa paremmin ymmärtää sen, mitä hän on kokenut, mitä häneen kuuluu ja mitä hän toisaalta haluaisi itseensä kuuluvan. (Lahikainen ym. 2008, 178.) Minän rakentumisen ja eheyden kannalta erityisen tärkeitä ovat turvallisuus ja luottamus. Nuoren tulee saada kokea olevansa hyväksytty ja rakastettu kaikkine piirteineen ja tarpeineen. Jos hän kokee hyljeksintää esimerkiksi vanhemmiltaan, hänelle voi kehittyä häpeäidentiteetti ja hän saattaa tiedostamattaan kantaa tätä häpeää mukanaan läpi koko elämänsä. (Uusitalo 2007, 29–30.)

Identiteetti ei kuitenkaan koskaan ole täysin valmis, muuttumaton tai lopullinen, sillä ympäröivä yhteiskunta muuttuu jatkuvasti (Lahikainen ym. 2008, 250–251; Forssell 2008). Nuorta ohjaava aikuinen voikin vaikuttaa tämän identiteetin kehitykseen oikeastaan missä tahansa vaiheessa. Ohjaavan aikuisen on oltava kiinnostunut nuoren mielenkiinnon kohteista ja hänen tulisi todella herkistyä kuunteleman nuorta ja tämän ajatuksia. Nuori voi pelätä naurunalaiseksi joutumista ja ajatella hänen omien mielipiteidensä olevan riittämättömiä. Siksi tärkeää onkin, että aikuinen pyrkii tasavertaiseen asemaan nuoren kanssa ja hyväksyy myös oman haavoittuvuutensa ja tietämättömyytensä. (Manner-Raappana 2007, 127.)

Nuorta on tärkeää katsoa hänen elämänsä laajassa yhteydessä, jotta voidaan tunnistaa positiivisen kehityssuunnan juuria. Kehitystä vahvistavia voimavaroja on mahdollista saada perheeltä, koulusta, kavereilta tai yhteisöstä, mutta myös erilaiset yhteiskunnan instituutiot, kuten terveydenhuolto, harrastukset tai nuorisotoiminta voivat olla vahvistavia tekijöitä. Tuella on mahdollista vaikuttaa nuoren itsetuntoon, tyytyväisyyteen ja elämänhallinnan tunteeseen. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 103–104.)

3.2 Monikulttuurisuus ja identiteetti

Monikulttuurisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä eri kulttuurien tasa-arvoista rinnakkaiseloä. Monikulttuurista työtä toteutetaan muun muassa kulttuurin, etnisyyden, vähemmistöjen, rasismien, homofobian ja väkivallan herättämien kokemusten ja tunteiden parissa. Maahanmuuttajaksi määritellään usein henkilö, joka on muuttanut Suomeen tai jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on maahanmuuttajataustainen. Useimmiten maahanmuuttaja on henkilö, joka on muuttanut ulkomailta toiseen maahan tarkoituksenaan asua siellä pysyvästi. (Habib 2004, 21.) Turvapaikanhakija puolestaan on henkilö, joka hakee vieraasta valtiosta sekä suojelua että oleskeluoikeutta (Infopankki 2015).

Maahanmuuttajista puhuttaessa käytetään usein käsitettä monikulttuurinen identiteetti. Käytännössä se tarkoittaa tasapainottelua oman taustakulttuurin säilyttämisen ja uuden kulttuurin omaksumisen välillä. Monikulttuurisen identiteetin lisäksi jokaisella nuorella on oma henkilökohtainen identiteettinsä, joka kehittyy vuorovaikutuksessa yhteisöön, jossa he ovat kasvaneet ja viettäneet eniten aikaa. (Björklund 2015, 21.) Nuorelle turvapaikanhakijalle oman identiteetin etsiminen voi olla erityisen hämmentävää, kun identiteettiä joudutaan etsimään kahden kulttuurin välistä (Räty 2002, 169). Identiteetin rakentuminen eheäksi on kuin palapelin kokoamista – se rakentuu monista osista (Sava 2007, 163–164).

Nuori joutuu rakentamaan itseään ja näkemyksiään maailmasta yhdistelemällä arvoja ympäröivästä kulttuurista ja omasta etnisestä ryhmästä (Räty 2002, 169). Kulttuuri, jossa nuori on kasvanut, vaikuttaa hänen arvoihinsa, ajattelutapoihinsa ja käyttäytymismalleihinsa monilla tavoin. Esimerkiksi länsimaisessa kulttuurissa identiteetti määritellään selvemmin oman itsen ja persoonallisuuden kautta, kun esimerkiksi turvapaikanhakijanuorten kotimaan kulttuurissa identiteetti voidaan määritellä yhteisön ja toisten yhteisöön kuuluvien jäsenten kautta. (Puukari & Korhonen 2013, 36–37.) Kotiin kaipaavat nuoret hakevat usein turvaa toisista nuorista. Maahanmuuttajanuorilla on yleensä samankaltaisia kokemuksia, jotka yhdistävät heitä ja siksi he hakeutuvat usein toistensa seuraan (Räty 2002, 169).

Harvalla nuorella turvapaikanhakijalla on suomalaisia ystäviä (Björklund 2014b, 58).

Akkulturaatio on muutosprosessi, jossa kulttuurit kohtaavat. Siihen liittyvät sekä se miten enemmistöryhmä suhtautuu kulttuurivähemmistöihin että se miten vähemmistöryhmä sopeutuu enemmistökulttuuriin. (Liebkind 2001, 13.) Akkulturaatioon kuuluu identiteetin, asenteiden ja arvojen ulottuvuus, joka on sitä, miten yksilö samastuu omaan ryhmäänsä (Liebkind 2001, 27). Nuori turvapaikanhakija rakentaa identiteettiään kahden tai useamman kulttuurin välissä ja tähän vaikuttaa merkittävästi se, miten nuori suhtautuu akkulturaatioprosessiinsa. Nuori voi pyrkiä kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin tai sen sijaan suuntautua omaan etniseen yhteisöönsä. Nuori voi lisäksi sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan ja samalla säilyttää oman etnisen identiteettinsä. (Björklund 2014a, 67.) Nuoret kokevat vähemmän stressiä ja ahdistusta, kun he muuntelevat käyttäytymistään kohtaamiinsa eri kulttuureihin sopivaksi. Yksilö voi tuntea yhteenkuuluvuutta eri kulttuureihin vaarantamatta kuitenkaan omaa kulttuuri-identiteettiään. (Liebkind 2001, 23.)

Yksin maahan tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden on hyvä muistaa olevan erityisen haavoittuvassa asemassa. He ovat tulleet Suomeen ilman perhettä kesken herkän kehitysvaiheen. (Björklund 2015, 16–22.) Tutkimusten mukaan nuoret pitävät perhettä oman hyvinvointinsa ja jaksamisensa kannalta hyvin tärkeänä. Perhe antaa sosiaalista tukea, auttaa nuorta erilaisissa elämän valinnoissa ja on vertaistukena muutoksissa. Yksin maahan tulleilta nuorilta tämä perheen tuki muuttuu. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 106–107.) Lisäksi he ovat usein kohdanneet erilaisia traumaattisia tapahtumia sekä kotimaassaan, että matkallaan Suomeen. Siksi kotimaan tapahtumat ja Suomeen matkustaminen voivat olla heille arka puheenaihe. (Heikkilä 2014, 16–17).

Nuori turvapaikanhakija onkin moninkertaisessa siirtymävaiheessa kotimaan kulttuurin ja suomalaisen kulttuurin, lapsuuden ja aikuisuuden sekä oman yhteisön jäsenyyden ja uusien verkostojen välillä (Kaukko 2014, 103). Nuori etsii asemaansa suhteessa perheeseensä, ikätovereihinsa, uuteen kotimaahansa sekä tulevaisuuteensa. Useimmat nuoret selviytyvät siirtymävaiheesta hyvin, vaikka

identiteetti nuoruuden kehitystehtävänä ja etninen vähemmistöasema sekä perheeseen ja muuttoon liittyvät tekijät kietoutuvat toisiinsa (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 111).

3.3 Kulttuurien väliset erot monikulttuurisessa työssä

Sellainen ammatillinen kohtaaminen ohjattavan ja ohjaajan välillä, jossa ohjattava ja ohjaaja ovat erilaisista etnisistä ryhmistä tai kulttuureista tai puhuvat eri kieltä äidinkielenään, on monikulttuurista ohjausta. Kulttuurieroista nousevat haasteet ja jännitteet pyritään huomioimaan mahdollisimman hyvin ohjauksessa. Ohjattava pyritään kohtaamaan kokonaisena ihmisenä. Kulttuuristen erojen merkitys on tärkeää ottaa huomioon ja ymmärtää monikulttuurisessa ohjauksessa. (Puukari & Korhonen 2013, 33.)

Eri kulttuurien kohtaamista tarkasteltaessa on usein huomioitu yhteisöllisten ja yksilöllisten kulttuurien välisiä eroja. Yleisesti länsimaisia yhteiskuntia pidetään yksilöllisempinä kuin esimerkiksi afrikkalaisia tai aasialaisia yhteiskuntia. (Puukari & Korhonen 2013, 36). Yksilöllisessä eli individuaalisessa kulttuurissa ihminen on yksilö, jolla on omat tarpeet ja mielipiteet. Jokaisen ihmisen oletetaan tekevän itse omat päätöksensä ja kantavan niistä myös vastuuta. Yksilöiden väliset suhteet ovat melko löyhiä ja lähiyhteisöt voivat vaihtua tilanteen mukaan. Kollektiivisessä eli yhteisöllisessä kulttuurissa ihminen puolestaan kokee olevansa nimenomaan ryhmän jäsen. Kaikessa toiminnassa otetaan muut huomioon ja ryhmän paras on aina tärkeämpää kuin omat henkilökohtaiset tavoitteet. Omasta ryhmästä pidetään usein hyvää huolta ja tärkeää on ylläpitää perheen kunniaa ja edetä elämässä sen toiveiden mukaan. (Räty 2002, 54–58.) Monissa yhteisöllisen kulttuurien maissa käydään kuitenkin läpi murrosta, jossa yksilöllisyyden merkitys kasvaa joillakin elämänalueilla voimakkaasti, mikä on hyvä pitää mielessä kulttuurien välisissä kohtaamisissa. (Puukari & Korhonen 2013, 36–37).

Kulttuurit eroavat toisistaan myös valtaetäisyydessä, mikä käytännössä näkyy siinä, miten valtaan suhtaudutaan eri kulttuureissa. Valtaetäisyys ilmenee niin vanhempien ja lasten kuin johtajien ja alaisten suhteissa. Kulttuureissa, joissa

valtaetäisyydet ovat suuria, hierarkia on usein jäykkä ja erot vallassa olevien ja vailla valtaa olevien välillä ovat suuria. Myös kanssakäynti eri valta-asteikolla olevien kanssa on tarkoin säänneltyä, eikä vallankäyttäjää kyseenalaisteta. Esimerkiksi irakilaisessa kulttuurissa hierarkkisuus näkyy selvästi ja jokaisella yksilöllä on yhteisössä oma paikkansa, jota ei tule kyseenalaistaa (The Hofstede Centre 2016). Sen sijaan kulttuurit, jotka korostavat tasa-arvoisuutta, eivät halua valtaerojen juurikaan näkyvän. Tämä näkyy monin tavoin esimerkiksi suomalaisessa kulttuurissa: työntekijän valta perustuu hänen tehtävänsä ja lainsäädäntöön, ei pukeutumiseen tai perhetaustaan. Toisaalta työntekijän valta rajoittuu vain hänen omaan tehtävänsä – hän ei voi eikä ehkä halua ylittää valtuuksiaan. (Räty 2002, 61–63.)

Myös maailmankatsomus vaihtelee eri kulttuureissa. Maailmankatsomuksella tarkoitetaan tapaa, jolla ihminen selittää oman ja maailman olemassaolon ja esimerkiksi uskonto liittyy siihen läheisesti. Sisäisen kontrollin maailmankatsomuksella tarkoitetaan näkemystä, jonka mukaan ihminen on itse vastuussa elämästään ja teoistaan. Jokainen ansaitsee oman paikkansa yhteiskunnassa omalla työllään ja teoillaan. Ulkoisen kontrollin maailmankatsomukseen puolestaan kuuluu paljon sattumanvaraisempi ajattelu – ihmiselle tapahtuu asioita hänen omasta toiminnastaan riippumatta. Hänen elämänsä tapahtumat ovat jonkin ulkoisen voiman hallinnassa, kuten esimerkiksi Jumalan tai hallitsijan. Vaikka kristinuskon vaikutus näkyy Suomessa ja monet arvot pohjautuvat luterilaisiin arvoihin, on suomalainen yhteiskunta melko maallistunut. Useissa kulttuureissa uskonnolla on kuitenkin suuri vaikutus sekä maailmankuvan luomisessa että arjessa. Uskonto vaikuttaa päivittäisiin toimintoihin, mutta myös yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, kuten lakeihin. Uskonnot onkin erityisen tärkeää ottaa huomioon, kun suunnitellaan toimintaa eri kulttuureista tuleville henkilöille, jotta vältetään suurimmat ristiriidat. (Räty 2002, 55–56.)

Aikakäsityskin on erilainen kulttuurista riippuen. Länsimaalaiset ovat tottuneet suunnitelmalliseen ajankäyttöön sekä täsmällisyyteen. Tietyt asiat tapahtuvat juuri tiettyinä aikana, aikatauluja on noudatettava aina joukkoliikenteestä lääkärin vastaanotolle. Myöhästymistä pidetään usein jopa loukkaavana, sillä sen koetaan

viestittävän välinpitämättömyyttä. Niin kutsuttu syklinen aikakäsitys on länsimaiselle lineaariselle aikakäsitykselle täysin vastakkainen – sen mukaan aika etenee toistuvissa jaksoissa eli sykleissä ja se uusiutuu koko ajan. Yksikään hetki ei ole korvaamaton, eikä aikaa mitenkään voi tuhлата tai säästää. (Räty 2002, 64–65.) Esimerkiksi irakilaisessa kulttuurissa aikakäsitys on normatiivisempi, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, ettei tulevaisuuteen suunnata juurikaan voimavaroja ja kulttuuriset perinteet ohjaavat aikakäsitystä (The Hofstede Centre 2016). Länsimaissa puolestaan elämää suunnitellaan usein pitkälle eteenpäin ja ollaan orientuneita tulevaisuuteen (Räty 2002, 64–65).

Nuoret maahanmuuttajat ovat jatkuvasti tekemisissä valtaväestön kulttuurinormien kanssa, jotka usein eroavat heidän omasta kulttuuristaan. Käytännössä heidän on tehtävä valintoja, jotka vaikuttavat heidän tapaansa suhtautua esimerkiksi omiin yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin olosuhteisiinsa. Etäisyys oman ja valtaväestön kulttuurien välillä vaikuttaa näihin valintoihin. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2001b, 113.) Esimerkiksi somaleilla on yleensä tiiviit suhteen toisiinsa. Toisaalta tämä tarkoittaa vahvaa sosiaalista tukiverkostoa, mutta se voi myös estää suhteiden kehittymistä valtakulttuurin kanssa. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2001a, 88–89.)

Vaikka kulttuuritaustan huomioon ottaminen on monikulttuurisessa työskentelyssä tärkeää, on muistettava, että jokainen nuori turvapaikanhakija on ensisijaisesti yksilö. On tärkeämpää tutustua yksilön omaan taustaan ja kokemusmaailmaan, kuin tuntea mahdollisimman monen kulttuurin erityispiirteitä. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 6.) Työskentely turvapaikanhakijan kanssa on aina samalla tutkimusmatka itsen. Keskeistä monikulttuurisessa työskentelyssä onkin tuntea itseään ja oman kulttuurinsa lähtökohtia. Kun tunnistaa, miten oma kulttuuriympäristö on vaikuttanut omaan kasvuun ja persoonallisuuteen, on helpompi ymmärtää itselle vieraita kulttuureja. (Puukari & Korhonen 2013, 36.)

4 LUOVAT MENETELMÄT JA RYHMÄTOIMINTA

4.1 Taidelähtöiset menetelmät

Taidelähtöiset menetelmät ovat toimintaa, jossa taiteen ja kulttuurin avulla pyritään yksilön hyvinvointiin ja terveyteen. Käsite kuvaa myös toimintaa, jossa vaikeasti lähestyttäviin asioihin ja ilmiöihin haetaan taiteen avulla uutta näkökulmaa. (Känkänen 2013, 75.) Terapeuttinen taiteellinen ilmaisu voi tapahtua esimerkiksi maalaamisen, piirtämisen tai muovailun avulla (Seeskari 2004, 11). Taidetyökentely on kuvien luomista, niiden katsomista ja vastaanottamista. Kuvia voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista ja lähtökohdista. Kuva heijastaa tunteita, unelmia ja tulevaisuuden haaveita, jotka voivat osoittaa mihin suuntaan nuori on matkalla. (Seeskari 2004, 45.) Kuvat ilmentävät ajatuksia ja tunteita. Ne toimivat siltena tietoisuuden ja tiedostamattoman välillä. (Case & Dalley 1993, 97.)

Taide vaikuttaa hyvinvointiin tarjoamalla elämyksiä ja tuottamalla sellaisenaan nautintoa ihmisille. Se edistää verkostojen muodostumista ja yhteisöllisyyttä. Myös elinpiirin viihtyisyys lisääntyy taiteen avulla. Hyväksi koetulla terveydellä ja taiteen ja kulttuurin nauttimisella voidaan katsoa olevan yhteys. (Malte-Colliard & Lampo 2013, 8.) Taiteen keinoin ihmisen on mahdollista löytää elämälleen tarkoitusta. Taide voi auttaa ymmärtämään menneisyyttä ja avata uusia elämää rikastavia näkökulmia. Taiteella on lohduttavia, innostavia ja jaksamaan auttavia vaikutuksia, joten luovia kokemuksia tarvitaan kaikenikäisinä ja olosuhteista riippumatta. (Huldén 2002, 81.)

Kuvallinen ilmaisu mahdollistaa keskittymisen tähän hetkeen ja siihen liittyviin tunnekokemuksiin (Seeskari 2004, 35). Kuvien avulla taideprosessin aikana nuori yrittää antaa muodon vaikeasti ilmaistavissa oleville tunteille ja ajatuksille. Tärkeää on myös, että sisäinen tunne tai kokemus nähdään ulkopuolisen silmin es-teettisenä kokemuksena. (Case & Dalley 1993, 97.) Kuvan työstäminen auttaa elämään juuri nykyhetkessä. Samalla voidaan saavuttaa terapeuttinen ja levollinen luovuuden tila. Luovuudesta voidaan ammentaa voimaa ja intoa. Taide voi

auttaa ihmistä hallitsemaan sisäistä kaaostaan ja jäsentämään vaikeasti hahmotettavia tunteita. Kun kuva saa sisällön nuoren omista ajatuksista ja tunteista, se saa uudenlaista elävyyttä. Tämä mahdollistaa tunteiden tarkemman ja rohkeamman havaitsemisen ja hallitsemisen. Oma minuus koetaan aktiivisena ja luovana lähteenä. Nuorelle luova työskentely voi toimia sisäisen tyhjyyden ja tuhoisuuden vastavoimana. (Seeskari 2004, 43.)

Taiteellinen toiminta voi nostaa unohdettuja ja taustalle painuneita muistoja ja kokemuksia esiin. Taiteen keinoin epäselvät ja hahmottomat tuntemukset ja ajatukset voidaan tuoda itselle ja muille näkyväksi ja tietoiseksi. (Sava & Katainen 2004, 36.) Taide toimii tiedostamattomien tunteiden spontaanina ilmaisukanavana (Case & Dalley 1993, 71). Tutkimalla omia tuotoksiaan, nuori voi huomata niissä uudenlaisia viitteitä omaan elämäänsä (Betensky 2001, 132). Kuvan tekeminen mahdollistaa paluun menneisyyteen ja helpottaa oman elämänhistorian tutkimista. Taiteen kautta nuori pystyy ulkoistamaan omia elämäntapahtumiaan ja oppii paremmin hahmottamaan erilaisia elämäänsä vaikuttavia tekijöitä ja tapahtumia sekä niiden välistä vuorovaikutusta (Betensky 2001, 132). Tekemisen kautta taide konkretisoituu ja esimerkiksi tunteiden tunteminen ja niistä tietoisena oleminen vahvistuvat. Taide myös opettaa lasta tai nuorta ottamaan vastuun omasta tekemisestä ja oman elämäntarinansa rakentamisesta. (Vesänen-Laukkanen 2004, 66–73.)

Taidetyöskentelyn tavoitteena voi olla esimerkiksi nuoren sisäisen äänen vahvistaminen (Aura 2007, 132). Luova kuvatyöskentely on aktiivista, tutkivaa ja vaikuttavaa toimintaa. Kuvataiteellinen työskentely vaatii hetkeen eläytymistä ja intuitio ja tunne ovat merkityksellisiä ajatuksellisuuden rinnalla. (Seeskari 2004, 38–39.) Nuoret kokevat ja ilmaisevat vahvoja tunteita, joita heidän on kuitenkin vaikea hallita (Case & Dalley 1993, 11). Taidetyöskentelyssä voidaan suunnata nuorten kehityksen tukemiseen ja voimavarojen tukemiseen. Kuvataiteen keinoin voidaan antaa nuorelle mahdollisuus täydentää yksilöllistä kehitystään. Luova kuvallinen ilmaisu luo nuorelle reitin parempaan itsetuntemukseen, eläytymiskykyyn sekä empatiaan. (Seeskari 2004, 11–12.)

Identiteetin kysymyksiä jäsennetään erilaisilla itseilmaisun keinoilla. Juuri taiteen avulla on mahdollista tehdä näkyväksi yksilöllistä tiedostamatonta. Nykyajan elämän moninaistuminen ja epävarmuus ovat yksi perustelu identiteettiöskentelylle taiteen avulla. Identiteetin tutkiskelu vaatii oman itsensä sisäisen tarkastelun lisäksi laajempaa näkökulmaa itsestä yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti. (Sava 2007, 120–122.) Itseymmärryksen avulla myöhemmin koetut vaikeat tilanteet, ongelmat ja kärsimys ja niiden todelliset aiheuttajat voidaan ymmärtää. Menneisyydessä koettuihin vaikeisiin kokemuksiin ja elämäntilanteisiin on mahdollista suhtautua uudella tavalla ja antaa niille uusia merkityksiä. Se voi muuttaa yksilön suhtautumista itseän ja elämäänsä. (Sava 2007, 122–123.)

4.2 Narratiiviset menetelmät

Narratiivisuus tarkoittaa kerronnallisuutta, tarinallisuutta tai tarinaa (Laitinen & Uusitalo 2008, 110; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 101). Narratiivisten menetelmien ja kirjallisuuden keinoin voidaan parantaa nuoren itseilmaisukykyä, lisätä hänen itsetuntemustaan sekä kohottaa hänen itsetuntoaan (Huldén 2005, 53–54). Narratiivisuuden lähtökohtana on ajatus siitä, että tarinat ovat luonteva tapa jäsentää omaa elämää, kokemuksia ja itseä. Kertomuksien avulla voidaan luoda elämälle jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta, vaikka kerrotut tarinat sisältäisivätkin epäjohdonmukaisuuksia ja epäjatkuvuuksia. Kertomukset ovat hyvä apu rakennettaessa minuuden ja persoonallisuuden yhtenäisyyttä. (Laitinen & Uusitalo 2008, 111–112.) Itselle kerrotut ja toisten kanssa jaetut tarinat omasta elämästä auttavat selkiyttämään omaa identiteettiä ja tiettyyn kulttuuriin kuulumista. Ne luovat perustan itsensä ja erilaisuutensa ymmärtämiselle ja voivat toisaalta auttaa löytämään uudelleen esimerkiksi sosiaalisesti vaikeissa olosuhteissa kadotetun identiteetin. (Vesänen-Laukkanen ym. 2004, 17–25.)

Narratiiviset menetelmät mahdollistavat omien pelkojen ja toiveiden tarkastelun. Tarinoiden avulla nuori tekee itselleen näkyväksi ja ulkoistaa itsestään erilaisia kokemuksia, muistoja ja tunteita (Sava & Katainen 2004, 29). Luova työskentely

mahdollistaa muutoksen, sillä tekstit ja niiden työstäminen mahdollistavat etäisyyden. Näin kipeitäkin asioita voidaan lähestyä kiertoteitse ja vähitellen. Lisäksi taiteellinen toiminta nostaa esiin erilaisia taustalle painuneita kokemuksia ja muistoja, joita kirjallisuuden keinoin voidaan palauttaa mielen käsiteltäväksi (Sava & Katainen 2004, 36). Kertomusten avulla näitä muistoja ja kokemuksia voidaan paremmin ymmärtää, muistaa sekä jakaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 105). Kirjoittamisen kautta päästään kiinni vaikeisiin asioihin ja sanojen voima voi parhaimmillaan auttaa pääsemään elämässä eteenpäin. Tämä luo narratiivisuudelle tervehdyttävän ja terapeutin vaikutuksen. (Murto 1995, 141; Huldén 2005, 54–55.)

Oman elämäntarinansa kautta ihminen oppii tietämään enemmän itsestään ja pystyy etsimään vastausta kysymykseen ”miten minusta tuli minä” (Enwald, ym. 2003, 11). Tarinoihin voidaan keksiä erilaisia kulkuja ja samalla tutkia erilaisia toimintavaihtoehtoja tai valintoja, joita voidaan pohtia esimerkiksi eettisestä näkökulmasta. Näin myös oma arvomaailma tulee konkreettisemmaksi ja näkyvämmäksi tarinoiden kautta. Kun nuori työstää omia arvojaan ja roolejaan, hän voi samalla tutkailla sitä, haluaako hän niiden olevan osa omaa itseään ja identiteettiään. Oman arvomaailman selkeyttäminen voi olla voimauttavaa ja auttaa elämään juuri omannäköistä elämää. (Sava & Katainen 2004, 34.)

Omista tarinoista syntyy narratiivinen eli tarinallinen identiteetti, joka tarkoittaa itse rakennettua kertomusta siitä, kuka on (Sava & Katainen 2004, 24–25). Narratiivinen identiteetti on osa itseä ja omaa persoonallisuutta. Sen tarkoitus ei ole löytää sisäistä aitoa minuutta, vaan luoda merkityksellisyyttä jatkuvasti muutoksessa olevalle identiteetille (Sava & Katainen 2004, 34). Narratiivinen identiteetti mahdollistaa omalla identiteetillä leikittelyn, sillä tarinallisessa kerronnassa vain luovuus on rajana. Esimerkiksi erilaiset kulttuurinormit muovaavat nuoren identiteettiä merkittävästi. Oman identiteetin ja kasvuympäristön kulttuurin tarinallistaminen mahdollistavat oman elämän tarkastelun erilaisista näkökulmista. (Laukkanen 2013, 35–36.)

Toisten ihmisten ja itsensä hyväksymistä voidaan edistää tarinoiden kertomisella ja kuulemisella. Sillä voidaan myös edistää oman identiteetin vahvistumista.

(Hyytinen & Saarinen 2015, 15.) Ryhmämuotoisen narratiivisen työskentelyn tavoitteena onkin usein käsitellä nuoria mietityttäviä asioita, esimerkiksi juuri itsetuntemusta ja identiteettiä (Mäki & Kinnunen 2005, 43). Kun elämäntarinoita käsitellään ryhmässä, keskiössä ei ole tekstin taiteellisuus vaan se, mitä tuntemuksia se herättää sekä kirjoittajassa että muissa ryhmän jäsenissä. Kertomuksen prosessi on merkityksellistä, ei se miten jäsenelty itse tuotos on (Laitinen & Uusitalo 2008, 112). Oma kirjoitettu elämäntarina voi sisältää rankkojakin kokemuksia ja erityisen intiimiksi teksti voi muodostua, kun se on tarkoitettu jaettavaksi myös muille. (Enwald, ym. 2003, 45–46.) Omalle identiteettityölle on erityisen tärkeää tulla kuulluksi. On tärkeää muistaa, ettei oma tarina rakennu vain itsestä kerrotuista kertomuksista, vaan myös eläytymällä ja kuuntelemalla toisten kertomuksia. (Sava 2004, 55.)

Itselle kerrotun tarinan voi ymmärtää paremmin, kun sen kertoo toiselle ihmiselle. Kertojan näkökulma voi muuttua, kun toinen reflektoi omaa elämäntarinaansa. Kuulijan reaktiot ja osallistuminen täydentävät kertomusta (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 105). Kun tarinatyöskentely toteutuu turvallisen toisen ihmisen kanssa, oma elämänhistoria tiedostuu ja vähitellen rakentuu myös oma elämäntarina. Tarinallistettu oma itseys voi olla erityisen tärkeää niille ihmisille, joiden identiteetti on kehittynyt turvattomissa olosuhteissa hauraaksi ja joille kokemus itsestä on jopa arvoton. (Vesänen-Laukkanen ym. 2004, 17–25.) Nuoren täytyy olla kuitenkin psyykkisesti niin terve, että hän kykenee työskentelemään ryhmässä. Ryhmämuotoisessa työskentelyssä edellytetään motivaatiota ja sitoutumista ryhmään sekä ohjaajan että ryhmän taholta. (Huldén 2005, 64.) Ryhmässä nuoret kohtaavat toisensa tasaveroisina. Kuunteleminen ja luottamus ovat tärkeässä roolissa, kun itsestä jaetaan henkilökohtaisiakin asioita. Ryhmässä opitaan kuuntelemaan toisia, luomaan tekstiä ja kasvamaan yksilönä. (Murto 1995, 139.)

4.3 Ryhmätoiminnan merkitys ja nuorten ryhmän ohjaaminen

Ryhmä on kokoelma ihmisiä, joilla on yhteinen tavoite, keskinäistä vuorovaikutusta ja tieto siitä keitä ryhmään kuuluu (Kopakkala 2008, 36). Nuorelle ryhmä voi

olla itsetuntemuksen väline, kun sosiaalinen kanssakäyminen mahdollistaa itsetuntemuksen kasvamisen. Nuoren on itsetutkiskelun avulla mahdollista tiedostaa omia tapojaan havaita, ajatella, tuntea, kommunikoida ja toimia. Oman toimintansa eri puolten ja vaihtoehtojen pohtiminen voi kehittyä yhteiseen toimintaan osallistumalla. (Pohjonen & Harra 2003, 16.) Ryhmätoiminnalla voidaan katsoa olevan terapeuttisia eli kasvua tukevia, minuutta kehittäviä ja olemassaoloa vahvistavia vaikutuksia. Ryhmätoiminnan terapeuttiseksi kokeminen ei vaadi ryhmän ohjaajaksi terapeuttia tai sitä, että ryhmä on terapiaryhmä, vaan mikä tahansa ryhmä voi olla terapeuttinen. (Martin ym. 2012, 14.)

Toisten samassa tilanteessa olevien vertaisten kanssa kokemusten jakaminen on ryhmien parasta antia. Itsetuntemus lisääntyy ja minäkuva vahvistuu, kun tulee kuulluksi ja nähdyksi ja itseään voi ilmaista turvallisessa ilmapiirissä. Lisäksi ryhmässä kokemusten jakamisella voi olla voimaannuttavia vaikutuksia. (Martin ym. 2012, 14.) Voimaantuminen tarkoittaa yksinkertaistettuna ihmisen tietoisuutta siitä, että hänellä on omaa elämäänsä koskeviin toimintoihin ja päätöksiin liittyviä resursseja ja mahdollisuuksia. Tietoisuus ulottuu myös siihen, että epäoikeudenmukaisuuksiin, jotka heikentävät oman elämän osallisuusmahdollisuutta, on mahdollista puuttua. (Askheim 2003, Juhilan 2006, 121 mukaan.)

Ryhmässä toimiminen on ryhmäläisille myös reflektion ympäristö ja väline (Kivelä & Lempinen 2009, 30). Nuorelle reflektiivinen toiminta on tärkeää, sillä reflektiivisyys mahdollistaa uusien kokemusten lisäämisen osaksi identiteettiä (Lahikainen ym. 2008, 168). Reflektiivinen toiminta on sitä, että ihminen pohtii konkreettisten asioiden sijaan omaa itseyyttään, ajatussisältöjään sekä kokemuksiaan. Omaa toimintaa ja ajattelua katsotaan uudesta näkökulmasta ja sitä, miksi ihminen ajattelee tai toimii juuri tietyllä tavalla, pyritään ymmärtämään. Itseä peilataan vuorovaikutuksessa muiden kanssa ikään kuin takaisin itselleen. (Sava 2004, 53.) Reflektointi – eli kokemusten, havaintojen ja elämysten mieleen palauttaminen, tarkastelu, arviointi, tulkinta ja käsitteellistäminen – ohjaajan johdolla on ryhmässä oppimisen edellytys. (Kivelä & Lempinen 2009, 30.)

Ryhmältä vaaditaan joustavuutta, turvallisuutta sekä kykyä työskennellä tavoitteita kohti, jotta ryhmätoiminta voisi olla reflektion ympäristö ja antaa ryhmäläisille

kokemuksia menestyksestä, onnistumisesta ja saavuttamisesta. Vapaaehtoisuus tukee ryhmään sitoutumista ja ryhmäläisten kokemaa motivaatiota. Ryhmäläisten itsensä asettamat tavoitteet ovat olennaisessa osassa motivaation ja sitoutumisen kannalta, vaikka ulkopuolelta asetettaisiinkin ryhmän toiminnalle muita toiveita tai tavoitteita. Tavoitteet voidaan muotoilla kunkin ryhmäläisen tarpeiden mukaisiksi ja niistä on syytä keskustella ryhmässä. Tarpeiden ja tavoitteiden avoin käsittely ryhmässä auttaa ryhmäläisiä vapautumaan huolistaan ryhmässä olemista kohtaan. Tällöin ryhmän erityisyys – esimerkiksi oppimisvaikeuksiin, kouluvaikeuksiin tai elämänhallintaan ryhmän avulla vaikuttaminen – voidaan kääntää käsittelyn avulla positiiviseksi, kun se usein nähdään alussa negatiivisesti leimaavana asiana. (Kivelä & Lempinen 2009, 30–31; Linnossuo & Parkkinen 2013, 19–21.)

Erityistä tukea vaativien nuorten kanssa työskennellessä kohdennetusti jonkin ongelman ratkaisemiseksi tai elämäntilanteen helpottamiseksi on tarpeen toteuttaa toiminta suljettuna ryhmänä. Ryhmään ei tällöin voi osallistua kuka tahansa, vaan kohderyhmä on tarkasti määritelty. Kohderyhmän määrittelyssä on syytä huomioida myös ryhmän sukupuolijakauma. Ryhmän ja ryhmäläisten tarpeet määrittävät etupäässä sen, toteutetaanko ryhmä sekaryhmänä vai sukupuolen mukaan jaoteltuina ryhminä. Myös ohjaajien valikoitumiseen on syytä kiinnittää huomiota ja suositeltavaa olisi, että ohjaajina olisi molempien sukupuolten edustajia. (Kivelä & Lempinen 2009, 32.)

Päätehtävänä ryhmän ohjaajalla on ottaa vastuu sekä ryhmän tehtävätavoitteesta että ryhmän koossa pysymisen tavoitteesta, joiden toteutumiseen ryhmä toiminnallaan pyrkii (Pohjonen & Harra 2003, 25). Ryhmän tavoitteiden saavuttamista edesauttaa ryhmän ohjaajan ryhmädynamiikan tuntemus (Sinisalo-Juha 2013, 11). Eräitä ryhmän toimintaan liittyviä malleja ovat esimerkiksi Tuckmanin ryhmän vaiheittainen kehittyminen ja Gersinckin teoria ryhmän kehityksestä. Molemmilla malleilla ryhmän toiminta muuttuu alun ryhmän muotoutumisesta keskivälillä konflikteihin ja niiden sopimiseen ja lopuksi ryhmähengen muotoutumiseen ja hyvin toimivaan ryhmään. Tuckmanin mallissa on lisäksi erityinen lopetamisvaihe, jossa ei keskitytä enää ryhmän tehtävätavoitteeseen, vaan tunteet

voivat olla vahvasti esillä, kun ryhmän jäsenistö hyvästelee toisensa. (Kopakkala 2008, 48–53.)

Päätösten tekeminen, visioiden luonti ja suunnan näyttäminen ovat ryhmässä ohjaajan tehtäviä. Ryhmä ja ohjaaja antavat toisilleen palautetta, jolloin ryhmän toimintaa voidaan ohjata oikeaan suuntaan kohti tavoitteita. (Kopakkala 2008, 89.) Ohjaajalla on ryhmän alkuvaiheessa aktiivisempi rooli ja työskentelyn edetessä kohti itseohjautuvampaa ryhmää, ohjaajan rooli pienenee (Kopakkala 2008, 48–53). Ryhmän vuorovaikutuksen myönteisenä säilyminen on ohjaajan vastuulla. Kaikkien ryhmän jäsenten tulee olla yhtä hyväksytyjä ja kuultuja ryhmässä. Ryhmän työskentelyn edetessä, nuoret alkavat pikkuhiljaa itse pitää huolta positiivisesta toimintakulttuurista ryhmässä. (Paananen 2004, 64.)

Nuoren mielenkiinnon kohteista tulisi olla aidosti kiinnostunut ja nuoren ajatuksia pitäisi herkistyä kuulemaan ohjaustilanteissa. Ohjaavan aikuisen tulisi pyrkiä nuoren kanssa tasavertaiseen asemaan ja myöntää omat haavoittuvuutensa ja tietämättömyytensä. (Manner-Raappana 2007, 127.) Lisäksi nuorten kanssa työskennellessä onnistumisen kannalta tärkeää on luottamus ohjaajan ja nuoren välillä sekä ryhmän sisällä. Nuoren itsereflektiota tulee tukea ja nuoren ja ohjaajan välille tulee syntyä dialogi. Lisäksi turvallinen, joustava ja luottamuksellinen toimintaympäristö edesauttaa onnistunutta työskentelyä. Toiminnan tulisi olla spontaania ja intuitiivista, jolloin dialoginen työskentely on mahdollista. Ohjaajan tulee asettua nuoren puolelle, sillä nuori on usein epävarma. Tälle epävarmuuden tunteelle tulee antaa tilaa ja sietää myös hiljaisuutta. (Sinisalo-Juha 2013, 12.)

Työskenneltäessä monikulttuuristen nuorten kanssa on hyvä muistaa, että ilmaisukeinot voivat olla myös nonverbaalisia, eli ilman puhetta tapahtuvia. Kun yhteistä kieltä ei ole, nonverbaalit ilmaisun keinot mahdollistavat viestinnän ja toisaalta luovat tilanteesta tasa-arvoisemman. (Haapasalo ym. 2015, 8.) Sanallisessa viestinnässä voi käyttää apuna tulkkia tai selkokielistä, kuvallista materiaalia (Puukari & Korhonen 2013, 39–40). Tulkkia hankittaessa on muistettava varmistaa, mitkä asiakkaan kieli sekä hänen puhumansa murre ovat, sillä murre voi poiketa standardikielestä yllättävän paljon (Kuittinen & Isosävi 2013, 76).

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kehittämishankkeen prosessi ja menetelmät

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Käytämme tekemästämme työstä termiä kehittämishanke, sillä se kuvaa mielestämme parhaiten prosessiamme. Salosen (2013, 13) mukaan kehittämistoiminta sitoutuu käsitteisiin. Kehittämishankkeessamme identiteettiin, monikulttuurisuuteen ja nuoruuteen liittyvä käsitteistö luo pohjaa suunnittelellemme toiminnalle ja kulkee prosessin kaikkien vaiheiden läpi aina ideoinnista valmiiseen tuotokseen.

Olemme koonneet Salosen (2013, 16) kehittämisen konstruktivistisen mallin pohjalta kuvauksen kehittämishankkeemme prosessista (Taulukko 1). Konstruktivisessa mallissa kehittämishanke on huolellisesti suunniteltu ja vaiheistettu. Tarkoituksena on oppia toiminnassa ja sisällyttää tekemiseen osallisuus. Kehittämishankkeen ensimmäinen vaihe on aloitus. Se sisältää alustavan idean kehittämistehtävästä sekä ajatuksen toimintaympäristöstä ja toimijoista. (Salonen 2013, 16–17.) Kehittämishankkeessamme aloitusvaihe sijoittuu tammikuulle 2015 (Taulukko 1).

Helmikuusta elokuuhun 2015 ajoittuu kehittämisprosessimme suunnitteluvaihe (Taulukko 1). Salosen (2013, 17) mukaan suunnitteluvaiheeseen sisältyy hankkeen kirjallinen suunnitelma, josta käyvät ilmi hankkeen tavoitteet, toimijat, vaiheet, tiedonhankintamenetelmät ja vastuunjako hankkeen toimijoiden kesken. Kehittämishankkeemme suunnitteluvaihe sisälsi myös konkreettisen toiminnan ja työpajojen suunnittelun. Syyskuun 2015 alussa kehittämishankkeemme oli esivaiheessa, jossa esittelimme hankesuunnitelman ja toteutussuunnitelman yhteistyökumppanille ja saimme sille hyväksynnän. Esivaihe voi olla Salosen (2013, 17) mukaan hyvinkin lyhyt ja sisältää vain suunnitelman läpikäymisen ja hyväksynnän sekä yhdessä tulevan työskentelyn organisointia.

	Ajankohta	Menetelmä	Toimijat	Tuotos
A L O I T U S	Tammikuu 2015	Ideaseminaari	Opiskelijat ja ohjaava opettaja	Hankeidea
		Yhteys Turun Vastaanotto-keskuksen ryhmäkotiin	Opiskelija ja yhteistyökumppani	Alustava hankesuunnitelma
	Helmikuu 2015	Suunnitelmaseminaari	Opiskelijat ja ohjaava opettaja	Hankesuunnitelma
	M a a l i s k u u 2015	Kirjallisuuskatsaus	Opiskelijat	Muistiinpanoja
		Hankesuunnitelman esittely	Opiskelija ja yhteistyökumppani	Yhteistyö
	Huhtikuu 2015	Kirjallisuuskatsaus	Opiskelijat	Tietoperustaa hankesuunnitelmaan
S U N N I T T E L U	Toukokuu 2015	Tietoperustaseminaari	Opiskelijat ja ohjaava opettaja	Hankesuunnitelman tietoperustan tarkennus
	E l o k u u 2015	Työpajojen suunnittelu	Opiskelijat	Työpajojen toteutussuunnitelma
		Kirjallisuuskatsaus	Opiskelijat	Työpajojen tietoperustan alustus
	S y y s k u u 2015	Työpajojen toteutussuunnitelman hyväksyminen	Opiskelijat ja yhteistyökumppani	Valmis toteutussuunnitelma työpajoille
		Työpajojen toteuttaminen	Opiskelijat ja Turun kristillisen opiston nuoret	Muistiinpanoja, maulauksia, piirustuksia, kirjoituksia, valokuvia
	Lokakuu 2015	Työpajojen tulosten raportointi	Opiskelijat	Kehittämishankkeen raportin toteutusosuus
E S I V A I H E	Marraskuu 2015	Tulosseminaari	Opiskelijat ja ohjaava opettaja	Kirjallinen palaute
		Kehittämishankkeen raportointia	Opiskelijat	Kehittämishankkeen raportin tietoperustaa ja menetelmiä
	Helmikuu 2016	Palautekeskustelu	Opiskelijat ja ohjaava opettaja	Kirjallinen palaute ja muistiinpanoja
		Kehittämishankkeen raportointia	Opiskelijat	Kehittämishankkeen raportin tietoperustan tarkennusta
	M a a l i s k u u 2016	Kehittämishankkeen raportointia	Opiskelijat	Kehittämishankkeen raporttia
		Menetelmäoppaan kokoaminen	Opiskelijat	Menetelmäopas
Palautteenkeruu menetelmäoppaasta		Opiskelijat ja yhteistyökumppani	Kirjallinen palaute	
H u h t i k u u 2016	Palautekeskustelu	Opiskelijat ja ohjaava opettaja	Kirjallinen palaute	
	Menetelmäoppaan viimeistely palautteen pohjalta	Opiskelijat	Valmis menetelmäopas	
	Menetelmäoppaan levitys	Opiskelijat, yhteistyökumppani ja Sata Omenapuuta –hanke	Sähköposteja	
	Kehittämishankkeen päättäminen	Opiskelijat	Valmis raportti	
T A R K I S T U S	Toukokuu 2016	Kehittämishankkeen esittäminen	Opiskelijat ja ohjaava opettaja sekä opiskelijat ja yhteistyökumppani	Arviointi
V I I M E I S T E L Y				
L E V I T Y S				

Taulukko 1 Kehittämishankkeen prosessin kuvaus

Syyskuun 2015 lopulla olimme edenneet prosessissamme työstövaiheeseen. Työstövaiheeseen kuuluvat käytännön toteutus, aineiston hankinta ja kehittämishankkeen dokumentointi (Salonen 2013, 18). Kehittämishankkeemme käytännön toteutuksena olivat työpajat, joiden tavoitteena oli kokeilla joitain taidelähtöisiä ja narratiivisia menetelmiä käytännössä nuorten turvapaikanhakijoiden kanssa. Tavoitteena oli selvittää menetelmien toimivuutta sekä sitä, mitä tulee ottaa huomioon kun työskentelee monikulttuuristen nuorten kanssa. Työpajat olivat siis kokeilevaa toimintaa, joka Salosen (2013, 22) mukaan on yksi kehittämismenetelmistä. Kehittämismenetelmiä ovat myös esimerkiksi narratiivinen ja taidelähtöinen toiminta (Salonen 2013, 22), joihin työpajamme perustuivat.

Näkyvä toiminta ja käytettävyys ovat merkittävä osa kehittämistoimintaa (Salonen 2013, 13). Kehittämishankkeen osana suunnittelemiemme työpajojen tavoitteena oli kokeilla taidelähtöisten ja narratiivisten menetelmien käyttöä monikulttuuristen nuorten identiteetin rakentumista tukevassa toiminnassa. Halusimme luoda kokonaisuuden, jota sosiaalialan työkentällä olisi mahdollista hyödyntää ja kehittää edelleen. Toiminnallista opinnäytetyötä voi kuvata ammatillisen kentän käytännön toiminnan ohjeistamiseksi, opastamiseksi, toiminnan järjestämiseksi tai järjeistämiseksi (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Kehittämishankkeessamme työstövaiheeseen sisältyivät työpajojen lisäksi raportointi sekä ohjaavan opettajan kanssa käydyt palaute- ja ohjauskeskustelut (Taulukko 1).

Toiminnallisen opinnäytetyön työstämisessä kohti tuotosta käydään eri toimijoiden kanssa keskusteluja, arvioidaan yhdessä, suunnataan toimintaa jatkuvasti, annetaan vertaistukea ja annetaan ja vastaanotetaan palautetta. (Salonen 2013, 6). Palautekeskustelut ohjasivat työskentelymme tarkistusvaiheeseen, jossa Salosen (2013, 18) mukaan arvioidaan syntynyttä tuotosta ja työstetään sitä uudelleen. Kehittämishankkeen tuloksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote, esimerkiksi opas, kirja tai portfolio (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51; Salonen 2013, 13). Kehittämistyömme tuotoksena syntyi menetelmäopas, jossa on ohjeita identiteetin, minäkuvan ja omien tunteiden työstämiseen erilaisten taidelähtöisten menetelmien avulla. Opasta voivat käyttää ammattilaiset, opiskelijat ja vapaaehtoiset monikulttuurisen nuorisotyön tukena. Tuotoksessa tulisi pyrkiä persoonalliseen ja

yksilölliseen ulkoasuun (Vilkkä & Airaksinen 2003, 52). Tärkeää on myös tuotoksen selkeys, johdonmukaisuus ja houkuttelevuus (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53; Salonen 2013, 25), minkä olemme ottaneet huomioon opasta kootessamme. Viimeistelyvaiheessa tuotos ja kehittämishankeraportti viimeistellään (Salonen 2013, 18). Tätä vaihetta työstimme maaliskuusta huhtikuuhun 2016. Kehittämishanke päättyi huhtikuussa 2016.

5.2 Minäkollaasi ja minun värini

Suunnittelimme työpajat pidettäväksi non-stop –tekniikalla, sillä toimintaympäristössämme ryhmäkodissa oli syksyn 2015 kuluessa jatkuvasti nuoria ylipaikoilla, eikä erillistä työtilaa ryhmämuotoiseen työpajakokonaisuuteen ollut mahdollista järjestää. Ideana oli, että halukkaat osallistuisivat taidepainotteisiin työpajoihin tavallaan itsenäisesti ja omassa tahdissaan. Ajatuksenamme oli, että pitäisimme työpajaa avoinna tietyn aikaa, jotta kaikki halukkaat ehtisivät osallistua. Oletimme ettei kaikkia ryhmäkodin asukkaita millään olisi tavoitettu työpajoihin, ja toisaalta, etteivät samat henkilöt valitettavasti pääsisi osallistumaan kaikkiin työpajakokonaisuuden osiin. Tämän takia työpajat suunniteltiin kaikki helposti lähestyttäväksi ja enemmänkin kolmeksi yksittäiseksi työpajaksi kuin kolmen työpajan kokonaisuudeksi. Harjoitteet ovat kaikki myös eriasteisia tutustumisharjoitteita, koska oletimme, että työpajaan osallistuu aina uusia ihmisiä.

Juuri ennen työpajojen järjestämistä nuoria turvapaikanhakijoita saapui lyhyessä ajassa ryhmäkotiin niin paljon, ettei tilaa työpajojen järjestämiseen enää ollut. Vain pari päivää ennen työpajojemme alkua meille ehdotettiin, että toteuttaisimme työpajat ryhmäkodin ”väistötilassa” Turun kristillisellä opistolla, minne oli sijoitettu noin parikymmentä 16–17-vuotiasta nuorta. Siellä tilat olivat väljemmät ja nuoria oli vähemmän. Kristillinen opisto tuntui sopivan hyvin suunnitelmiimme, joten päätimme järjestää työpajat siellä. Tiukan aikataulun vuoksi emme ehtineet tehdä suunnitelmiimme muutoksia paikkaa lukuun ottamatta.

Ensimmäiseen työpajan järjestimme 21. syyskuuta ja sitä varten kehitimme menetelmän, jonka nimesimme Minäkollaasiksi. Siinä nuoret saisivat keskittää ajatuksensa itseensä ja kiinnostuksenkohteisiinsa. Halusimme työpajamme aloittavan menetelmän olevan helposti lähestyttävä. Työpajan tavoitteena oli saada nuoret miettimään itseään, persoonallisuuttaan sekä omia kiinnostuksen kohteitaan ja samalla johdatella oman identiteetin pohdintaan. Annoimme nuorille tyhjän paperin, johon pyysimme heitä etsimään kuvia tuomistamme lehdistä ja koamaan paperille kollaasin omasta itsestään. Kollaasiin sai yhdistellä kuvia, tekstiä ja piirroksia oman mielensä mukaan (Kuva 1). Ohjeena oli koota kollaasiin varsinkin asioita, jotka kuvaavat jollain tavalla itseään tai kiinnostuksenkohteitaan.

Järjestimme työpajan Turun kristillisellä opistolla asukkaiden yhteisessä oleskelu- ja ruokailutilassa. Laitoimme pöydälle kyniä, vesivärit, saksia, liimaa, papereja ja leikeltäviä lehtiä ja kävimme koputtamassa nuorten huoneiden oviin saadaksemme osallistujia. Pyysimme myös televisiota katselemaan tulleita kristillisellä opistolla opiskelevia nuoria osallistumaan minäkollaasin tekoon. Työpajamme osallistui yhteensä seitsemän nuorta, joista osa oli ryhmäkodin nuoria, osa kristillisen opiston nuoria.

Kuva 1 Malliesimerkki minäkollaasista (Tuuli Mattila 2015)

Toisen työpajan järjestimme 24. syyskuuta. Menetelmän nimeksi annoimme ”Minun värini” ja sen tavoitteena oli kuvailla itseään värien avulla, sekä miettiä mitä tunteita ja taitoja itsestä löytyy (Kuva 2). Lisäksi menetelmässä pohdittiin, mitä valitut värit merkitsevät nuorille itselleen. Tarkoituksena oli, että nuoret piirtäisivät paperille käsiensä ääriviivat ja jokainen saisi värittää oman kuvansa haluamallaan tavalla käyttäen kuitenkin pääosin eri värejä kuvaamaan eri asioita itsessään. Esimerkiksi ”käteni ovat siniset, koska tykkään uida” tai ”jalkani ovat punaiset, koska olen nopea juoksemaan”. Pidimme tärkeänä sitä, ettemme neuvoisi nuoria värivalinnoissa, vaan jokainen sai itse luoda valitsemilleen väreille haluamansa merkityksen. Annoimme nuorille kuitenkin mahdollisimman neutraaleja esimerkkejä, jotta emme ohjanneet nuorten mielikuvia, mutta jotta he kuitenkin ymmärsivät mitä harjoitteessa ajetaan takaa. Menetelmässä käytettiin muun muassa vesivärejä, tusseja, värikyniä sekä A3-kokoisia papereita.

Kuva 2 Afgaaninuoren näkemys elämästään kahden kulttuurin välissä

Valitsimme menetelmän osaksi työpajaamme siksi, että koimme menetelmän helposti lähestyttävänä. Alkuperäinen suunnitelmamme oli, että nuoret olisivat saaneet piirtää pareittain toistensa ääriviivat isolle paperille. Näin nuori olisi tullut omaan kehoonsa, miettinyt kehon merkitystä osana identiteettiään sekä etsinyt omia vahvuuksiaan. Koska emme saaneet käyttöömmekä tarpeeksi suurta

paperirullaa, sovelsimme harjoitteen A3-paperille sopivaksi. Valitsimme kädet, koska koimme niiden merkityksen tärkeäksi, käytämmehän käsiämme niin sosiaaliseen kanssakäymiseen kuin moniin harrastuksiin ja työtehtäviin.

Kuva 3 Somalinuorten leipomia id al-adha -juhlaherkkuja ja maalaustarvikkeita

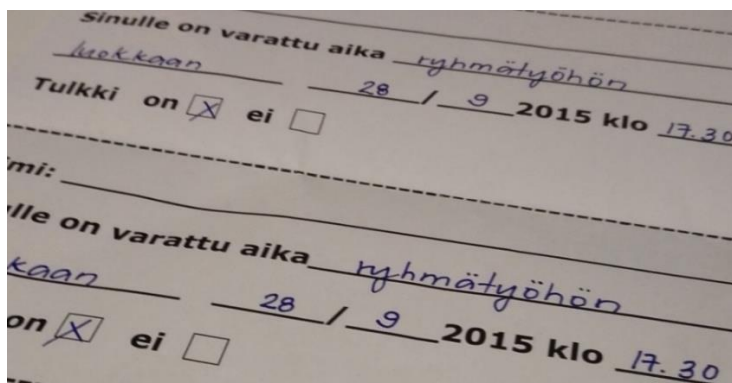
Huomasimme kuitenkin vähitellen harjoitteen olevan vaikea ymmärtää, sillä yhteistä kieltä ei ollut. Esimerkkikuvamme eivät näyttäneet herättävän nuorissa mielenkiintoa, sillä moni osallistuja kysyi, saavatko he maalata jotakin muuta käsien sijasta. Lisäksi, kun kysyimme nuorilta miksi he valitsivat juuri tietyt värit, he eivät osanneet vastata. Yleisin vastaus olikin: "En tiedä." Samalle päivälle työpajamme kanssa osui myös muslimien id al-adha -juhla (Kuva 3), pyhiinvaelluksen päätävä uhrijuhla, joka on yksi islamilaisen kalenterin tärkeimmistä juhlista (Tiilikainen 2003, 321; The Telegraph 2015). Työpajamme osallistui kuitenkin yhteensä seitsemän nuorta, joista osa oli ryhmäkodin turvapaikanhakijanuoria ja osa kristillisen opiston nuoria.

5.3 Tulevaisuuden muistelu ja omat vahvuudet

Kolmannen ja viimeisen työpajamme järjestimme 28. syyskuuta. Olimme valinneet työpajaan Tulevaisuuden muistelu -nimisen menetelmän. Menetelmässä "muistellaan tulevaisuutta", eli mietitään mitä nuori odottaa elämältään tulevaisuudessa. Nuoren ohjaaminen miettimään sitä, millaista elämää nuori haluaa

elää ja mitä hän haluaa tehdä elämässään, auttavat nuorta selvittämään mikä on hänelle itselleen merkityksellistä ja nautinnollista (Linnossuo & Parkkinen 2013, 19). Valitsimme harjoitteen yksinkertaisesti siksi, että halusimme kokeilla käytännössä jotakin narratiivista menetelmää sekä samalla tulkkien käyttöä työskenteilyn tukena. Juuri tulevaisuuden muistelu menetelmänä valikoitui osaksi työpajamme siksi, että siinä mietitään omaa itseä ja omia toiveita, joita pidimme identiteetin kannalta merkityksellisinä. Ajattelimme myös, että samalla näemme nuorten identiteetissä tietynlaista kehitystä, sillä mitä valmiimpi oma identiteetti ja käsitys itsestä ovat, sitä helpompaa ajattelimme oman tulevaisuuden suunnittelun olevan.

Tämän työpajan toteuttaminen erosi aiemmista selvästi. Ryhmäkoti lupasi meille käyttöömmekä tulkit, mikäli suunnittelemme työpajan rakenteen huolellisesti. Vaikka työpajamme ensisijaisesti perustuivat vapaaehtoisuudelle, oli meidän tällä kertaa lähetettävä kaikille nuorille kutsut (Kuva 4), jotta saisimme varmasti tarpeeksi nuoria paikalle. Päätimme jakaa työpajamme kahteen osaan nuorten kielijakauman mukaisesti – ensimmäisessä ryhmässä olivat darin- ja kurdinkieliset nuoret, toisessa somalinkieliset. Työpajan kieliryhmiksi valitsimme yksinkertaisesti nuorten kolme yleisintä kieliryhmää. Menetelmän toteuttamiseen oli kummallekin ryhmälle varattu tunti aikaa. Järjestimme työpajan luokahuoneessa, jossa nuorille yleensä opetetaan suomen kieltä. Laitoimme pöydille kyniä ja erivärisiä papereita, jotta jokainen nuori saisi valita itselleen mieluisan värin.

Kuva 4 Kutsuja Tulevaisuuden muistelu -työpajaan

Papereille nuoret saivat rauhassa kirjoittaa omat vastauksensa kysymyksiimme. Somaliryhmässä yksi nuori ihmetteli, miksi vastaukset pitää kirjoittaa paperille, jos emme kuitenkaan aio kerätä papereita itsellemme tehtävän jälkeen. Kysymys oli yllättävä, mutta vastaus yksinkertainen: paperille kirjoittaessa nuoret joutuivat oikeasti miettimään tulevaisuuttaan, sillä kirjoittaessa ajatuksiaan joutuu työstämään paljon enemmän, kuin jos vain pyytäisimme miettimään vastaukset mielessään. Paperille kirjoittaminen myös auttaa muistamaan omat vastaukset, sillä halusimme keskustella nuorten kanssa heidän tulevaisuudenhaaveistaan työpajan lopuksi.

Työpaja alkoi siten, että esittelimme itsemme tulkeille ja kerroimme tarkemmin mitä olemme tekemässä. Tämän jälkeen kerroimme nuorille olevamme opiskelijoita Turun ammattikorkeakoulusta ja toteuttavamme työpajat osana opinnäytetyötämme. Aiempien työpajojen aikana olimme kertoneet nuorille vain tekemämme koulutehtävää, sillä halusimme säästää virallisen esittelyn viimeiseen kertaan, jolloin meillä olisi paikalla tulkki ja näin välttää väärinymmärryksen riskin. Tämän jälkeen pidimme nuorille lyhyen johdannon Tulevaisuuden muistelu –menetelmään.

Pyysimme nuoria miettimään minkälaista heidän elämänsä on 25-vuotiaana vastaamalla kysymyksiin:

- Mitä teet työksesi?
- Mitä opiskelet?
- Mitä harrastat? Urheiletko?
- Keitä perheeseesi kuuluu? (esim. suku, vanhemmat, puoliso, lapset)
- Onko sinulla lemmikkejä?
- Minkälaisessa talossa asut? (esim. iso, pieni, kerrostalo, omakotitalo)
- Onko tapahtumassa jotain jännittävää? Odotatko jotakin?
- Oletko oppinut tai keksinyt jotakin uutta? Mitä?

Nuoret saivat kirjoittaa vastaukset rauhassa papereille. Pienenä lisätehtävänä pyysimme nuoria keksimään kolme sellaista asiaa missä he ovat hyviä tai mitä he osaavat hyvin. Tavoitteena oli, että jokainen miettisi omia voimavarojaan myös

tällä hetkellä, ei vain tulevaisuudessa. Tämän jälkeen pyysimme nuoria kertomaan omista vastauksistaan sen, mitä he halusivat tai kehtasivat kertoa. Painotimme myös, ettei ole pakko kertoa mitään, jos ei halua. Lisäksi pyysimme nuorilta palautetta työpajoista nyt, kun he tulkin välityksellä pystyivät kertomaan mielipiteensä vapaasti omin sanoin ilman yhteisen kielen puuttumisen tuomia rajoitteita.

Darin- ja kurdinkielisessä ryhmässä mukana oli kutsutuista viidestä nuoresta yhteensä neljä nuorta. Nuoret pyysivät kysymyksiimme liittyen paljon esimerkkejä ja heidän oli selvästi vaikeaa keksiä vastauksia. Juuri kukaan ei halunnut kertoa omia vastauksiaan kaikkien kuullen. Nuoret kertoivat tehtävän olleen mielenkiintoinen, mutta sanoivat tulevaisuuden pohtimisen olevan vaikeaa. Syyksi he kertoivat sen, ettei tällä hetkellä oikein ole tulevaisuutta, vaan ajatukset ovat jatkuvasti tässä hetkessä ja siinä, saako turvapaikan vai ei. Oma tulevaisuus tuntui epävarmalta. Kysyimme nuorilta, onko oman identiteetin pohtiminen heidän mielestään tärkeää. Osa oli sitä mieltä, että on, osa ei osannut vastata. Kokonaisuudessaan työpaja kesti puoli tuntia. Kysyimme lopuksi palautetta työskentelystämme myös tulkeilta. Toinen tulkki ei kokenut mitään ongelmaa työskentelysämme ja sanoi työpajan menneen hyvin, kun taas toinen tulkki kertoi huomaneensa selvästi, ettemme olleet aiemmin työskennelleet tulkkien kanssa.

Somalinkielisessä ryhmässä nuoret olivat selvästi kiinnostuneempia tehtävästä kuin ensimmäisen ryhmän nuoret. Kutsutuista yhdeksästä nuoresta paikalle saapui yhteensä kahdeksan, joista osa pahasti myöhässä. Tulkki lupautui kuitenkin tiivistämään tehtävänannon heille, joten kaikki halukkaat ehtivät mukaan. Nuoret kysyivät paljon kysymyksiä varmistaakseen, että olivat ymmärtäneet tehtävän oikein ja työpajan tunnelma oli aktiivinen ja keskusteleva. Lähes kaikki nuoret olisivat halunneet kertoa oman tarinansa alusta loppuun. Nuorilla oli melko yhtenevät ammattihaaveet – haluttiin olla lääkäreitä, sovittelijoita tai muuten auttaa köyhiä tai lapsia. Uuden oppimiseen oli keksitty esimerkiksi uuden kielen oppiminen tai jotakin soitinta soittamaan oppiminen. Osa oli lisäksi 25-vuotiaana keksinyt miten maailmaa parannetaan ja osalla oli kymmenen lapsen suurperhe.

Lopulta aika uhkasi loppua kesken ja jouduimme sanomaan nuorille, että he voivat keskustella vastauksistaan tehtävän jälkeen yhdessä, jos vielä haluavat. Kerroimme, että meillä aika ei valitettavasti enää riitä tarinoiden kertomiseen. Päätimme ajanpuutteen vuoksi tiivistää palautteenkeruun siten, että jokainen sai yhdellä sanalla tai muuten lyhyesti kertoa miltä tehtävän teko heistä tuntui. Esille nousi sanoja, kuten toiveikkuus, toivo sekä iloisuus. Osa nuorista kertoi, että heistä oli mukavaa miettiä, kirjoittaa ja kertoa muille mitä he odottivat tulevaisuudeltaan. Osa jopa uskoi, että kun toiveen on kirjoittanut paperille tai sanonut ääneen, se voi oikeasti toteutua.

6 LUOVUUS JA KERTOMUKSET MINUSSA –MENETELMÄOPAS

6.1 Menetelmäoppaan rakenne

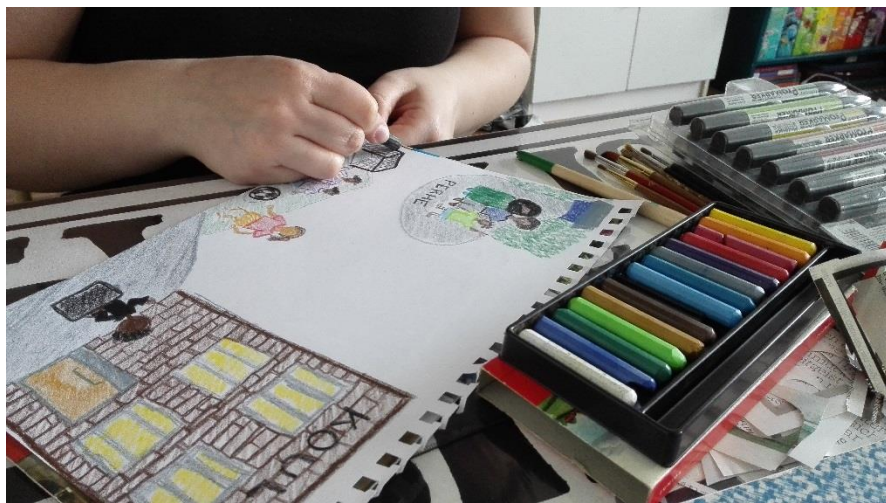
”Luovuus ja kertomukset minussa – menetelmäopas nuorten identiteetin rakentumisen tueksi” on kokoelma taidelähtöisiä ja narratiivisia menetelmiä monikulttuuriseen nuorisotyöhön (Liite 1). Menetelmäopas syntyi kehittämishankkeemme tuotoksena. Olemme koonneet oppaaseen kaksitoista menetelmää nuorten turvapaikanhakijoiden kanssa toteuttamiemme työpajojen sekä kirjallisuuden pohjalta. Menetelmäopas sisältää menetelmiä, jotka on tarkoitettu käytettäväksi nuorten identiteetin rakentumisen tukemiseen. Menetelmät on suunniteltu käytettäväksi monikulttuuristen nuorten kanssa, mutta niitä voi soveltaa mihin tahansa nuorten kanssa tehtävään työhön. Nuori on nuori kulttuuritaustasta riippumatta, eikä identiteetin kehityksen tukemisen tärkeys ole riippuvainen nuoren synnyinmaasta.

Olemme koonneet menetelmäoppaan alkuun helppoja menetelmiä, joiden avulla voidaan suunnata työskentely identiteetin rakentumiseen. Menetelmät virittävät nuoret pohtimaan itseään, mielipiteitään, kiinnostuksen kohteitaan ja arvojaan. Taidemenetelmissä identiteetin pohdintaa syvennetään ja menetelmien avulla nuoren on mahdollista suunnata ajatteluaan myös tulevaisuuteen ja siihen, millaisena näkee itsensä tulevaisuudessa. Nuori voi hämmentyä tulevaisuuden tuntuessa epävarmalta (Sava & Katainen 2004, 22), minkä takia valitsimme oppaaseen menetelmiä, jotka tukevat nuoren eheää tulevaisuudenkuvaa ja sitä kautta vahvan identiteetin rakentumista.

Oppaan menetelmien avulla nuori voi pohtia minuuttaan ja arvojaan ja sitä miten ne näkyvät muille. Monikulttuuristen nuorten kanssa kuvalliset menetelmät ovat mielekkäitä, sillä ne ovat yhteisestä kielestä riippumattomia. Kuvien avulla nuori voi ilmaista itseään helposti ja luontevasti ilman sanoja. Taidelähtöiset menetel-

mät ovatkin oivallisia apuvälineitä maahanmuuttajanuorten kanssa työskenteelyyn. Nonverbaalisen ilmaisun keinoin viestintätilanteesta luodaan tasa-arvoinen (Haapasalo ym. 2015, 8), mikä on tärkeää kaikkien nuorten kanssa työskennellessä (Sinisalo-Juha 2013, 13–14).

Menetelmäoppaan narratiivisten eli tarinallisten menetelmien avulla työstetään oman elämän kertomuksia ja pohditaan minuutta eri aikoina. Tarina auttaa hahmottamaan oman elämän tapahtumien ja niistä tehtyjen tulkintojen keskinäisen yhteyden (Sava & Katainen 2004, 24). Ajatusten suuntaaminen tulevaisuuteen on mielestämme hyvä keino käsitellä minuuden tunteen jatkuvuutta. Tarinatyöskentely ryhmässä voi auttaa nuorta oman elämänhistorian tiedostamisessa ja sitä kautta oman identiteetin rakentamisessa (Sava & Katainen 2004, 25). Kertomusten avulla voidaan käsitellä hyvinkin henkilökohtaisia asioita, joten menetelmiä käytettäessä ryhmätyöskentelyssä, tulee huomioida ryhmän turvallisuus ja luottavuus. Yhteisen kielen puuttuessa tulkki voi toimia narratiivisten menetelmien käytön tukena.

Kuva 5 Mallikuvien piirtämistä menetelmäoppaseen

Menetelmäoppaan loppuun olemme koonneet menetelmiä, jotka auttavat nuorta suuntaamaan ajatuksensa tulevaisuuteen ja omaan henkilökohtaiseen identiteettiöskentelyyn jatkossa. Pidämme tärkeänä sitä, että nuori saa mahdollisuuden käsitellä työskentelyn hänessä herättämiä kysymyksiä ja tunteita. Oppaan lo-

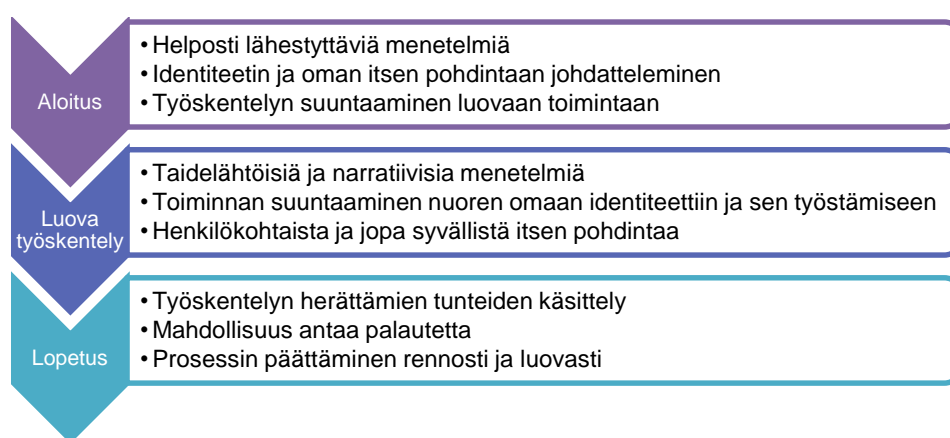
pusta löytyy kysymyslista työskentelyn loppumista käsittelevän keskustelun tueksi. Lopetukseen sopivien menetelmien ja kysymysten avulla nuori voi hahmottaa luovan työskentelyn aikana tapahtunutta identiteettinsä kehitystä ja halutesaan kertoa miltä työskentely hänestä tuntui.

Oppaan menetelmiä voi käyttää joko erillisinä, yksittäisinä menetelminä esimerkiksi opetuksen tukena tai koostaa oppaan pohjalta yhtenäisen kokonaisuuden. Oppaassa kerromme menetelmissä käytettävät tarvikkeet, menetelmien keston, niiden tavoitteet sekä ohjeet menetelmien ohjaamiseen. Menetelmäkuvauksiin olemme tehneet esimerkkikuvat, jotka toimivat ohjaajalle tekstin tukena (Kuva 5). Annamme myös neuvoja siihen, mitä työskentelyssä tulee huomioida, jos luovaa työskentelyä toteutetaan esimerkiksi ryhmässä. Valitsemamme menetelmät ovat lähtökohdiltaan sellaisia, että nuori voi tuntea tulleeensa kuulluksi yksilönä. Hän saa taiteen ja tarinoiden kautta pohtia omaa itseään ja persoonallisuuttaan ja on erityisen tärkeää, että nuori saa tuntea itsensä ja mielipiteensä tärkeiksi.

6.2 Toiminnallisen työskentelyn aloitus ja lopetus

Toiminnallinen työskentely on hyvä aloittaa virittäytymistä, aktiivisuutta ja turvallisuutta tukevilla menetelmillä (Kopakkala 2008, 184–185). Olemme valinneet oppaan alkuun minuutta ja identiteettiä melko pintapuolisesti käsitteleviä menetelmiä (Kuvio 2), joissa käsitellään minuutta tarkastelemalla itseä ja sitä, mitä nuori näkee minuuteensa kuuluvan. Alkujännitys kuuluu työskentelyyn, etenkin silloin kun työskentely tapahtuu ryhmässä. Rauhalliset ja kevyet menetelmät rentouttavat nuorta ja lisäävät tunnetta ryhmän turvallisuudesta. (Martin ym. 2012, 52.) Oppaan menetelmät auttavat nuorta suuntaamaan ajatuksensa ja työskentelynsä omaan identiteettiinsä omien kiinnostuksenkohteidensa kautta. Nuoret voivat jakaa hyvinkin samankaltaisia kiinnostuksenkohteita, minkä koemme lisäävän turvallisuuden tunnetta ryhmässä. Ohjaajan on tärkeää luoda työskentelyilmapiiristä avoin, myönteinen ja turvallinen (Martin ym. 2012, 52), minkä olemme huomioineet menetelmiä valitessa.

Aloituksessa nuoren on mahdollista kertoa itsestään näkyviä, konkreettisia asioita, mutta hän voi myös halutessaan kertoa syvemmin itsestään. Menetelmät antavat vapauden valita mitä kaikkea haluaa saada itsestään selville ja ryhmätyöskentelyssä jakaa myös muille nuorille. On tärkeää, että ohjaaja tekee tilaa myös sellaisille tunteille, joita nuori ei ole aiemmin ehkä kyennyt kertomaan kenellekään (Martin ym. 2012, 53). Oppaaseen valitsemamme menetelmät mahdollistavat tutustumisen toisiin, mikä lisää ryhmän sisäistä turvallisuutta (Kivelä & Lempinen 2009, 62–63). Turvallisuus puolestaan on edellytys eheään minäkäsityksen ja vahvan identiteetin rakentumiselle (Sava & Katainen 2004, 24–26).

Kuvio 2 Toiminnallisen kokonaisuuden rakenne menetelmäoppaassa

Menetelmäoppaan lopussa käydään läpi työskentelyn lopettamista ja siihen liittyviä teemoja (Kuvio 2). Luovan toiminnan lopetukseen valitsemamme menetelmät ovat kevyitä, rentouttavia ja auttavat nuorta huomaamaan itsessään tapahtuneen kehityksen työskentelyn aikana. Menetelmät voivat auttaa nuorta huomaamaan muutoksen sekä itsessään että muissa. Menetelmien avulla nuori voi suunnata omia voimavarojaan identiteettinsä kehittämiseen jatkossa ja tunnistaa työskentelyn aikana kokemiaan tunteita.

Toiminnallinen työskentely on hyvä lopettaa keskustelulla siitä, mitä nuori on työskentelyn aikana nähnyt, kokenut tai tuntenut (Kopakkala 2008, 184–185). Ryhmän lopettamiseen voi liittyä toisaalta yksinjäämisen ja hylkäämisen tunteita, mutta toisaalta helpotuksen ja tyytyväisyyden tunteita (Martin ym. 2012, 55). Oppaan loppuun olemme koonneet kysymyksiä, joiden avulla näistä työskentelyn

aikana heränneistä tunteista voi keskustella. On hyvä käsitellä kaikki esille tulevat kysymykset ja viedä aiheen käsittely loppuun asti. Ohjaajan tulee antaa tilaa kaikenlaisille tunteille, sekä ilolle että surulle (Martin ym. 2012, 56). Lopettamisen yhteydessä voi nuorten kanssa keskustella esimerkiksi siitä, miltä menetelmät ovat nuorista tuntuneet, mitkä asiat ovat tuntuneet helpoilta tai vaikeilta käsitellä sekä mitä on oppinut itsestä tai toisista nuorista menetelmien kautta.

Nuorelle on hyvä antaa mahdollisuus myös palautteenantoon. Palautetta on syytä kerätä myös ohjaajan myöhempää työskentelyä varten, jotta ohjaaja voi kehittää toimintaansa ohjaajana ja luoda nuorille sopivia menetelmäkokonaisuuksia. Nuori pääsee palautetta antamalla vaikuttamaan, mikä lisää osallisuuden tunnetta ja nuoren on mahdollista tuntea itsensä tärkeäksi. Myös ohjaaja voi antaa palautetta ryhmälle. Ohjaajan ryhmälle antaman rakentavan palautteen tulee liittyä osallistujien toimintaan, eikä esimerkiksi heidän persoonallisuuteensa (Martin ym. 2012, 59). Ohjaajan antaman palautteen tarkoituksena on tukea nuorten oppimista, joten nuorten omille oivalluksille on tärkeää antaa tilaa myös palautteen annossa (Kivelä & Lempinen 2009, 40–41).

6.3 Menetelmäoppaan tavoitteet ja hyödynnettävyys

Valitsimme menetelmät oppaaseen siten, että ne tukisivat mahdollisimman hyvin nuoren identiteetin kehittymistä. Tärkeänä menetelmiä valitessamme pidimme sitä, että menetelmät keskittyvät juuri nuoren omaan pohdintaan ja antavat nuorelle tilaa kehittää omaa identiteettiään. Tavoitteenamme oli, että nuori saa pohtia menetelmien avulla juuri itseään, eikä sitä, miten muut hänet määrittelevät. Oppaan monipuolinen menetelmäkokoelma antaa tilaa erilaiselle pohdinnalle ja erilaisille nuorille.

Oppaan menetelmät käsittelevät arvoja, kiinnostuksenkohteita, omaa osaamista ja vahvuuksia sekä tulevaisuutta. Nuoruuden identiteetin pohdintaan kuuluu omien arvojen luominen suhteessa lähiympäristön ja muun maailman arvoihin (Forssell 2008). Lisäksi koemme omien vahvuuksien ja oman osaamisen pohdin-

nan edesauttavan vahvan identiteetin rakentumista, kun nuori keskittää ajatuksensa omiin hyviin puoliinsa. Kiinnostuksenkohteet kertovat nuorelle minkälainen hän haluaa olla ja toisaalta ei halua olla. Näemme, että kiinnostuksenkohteiden miettiminen ja niistä keskusteleminen auttaa nuorta ymmärtämään paremmin myös muita ihmisiä. Nuori oppii sekä kunnioittamaan muiden mielipiteitä että puolustamaan omia ajatuksiaan (Forssell 2008). Ajatusten suuntaaminen tulevaisuuteen on mielestämme hyvä keino käsitellä minuuden tunteen jatkuvuutta.

Lisäksi pyrimme siihen, että oppaan menetelmät ovat mahdollisimman selkeitä ja helppoja ymmärtää, jotta opas on helppo ottaa käyttöön myös silloin, kun yhteistä kieltä nuorten kanssa ei ole. Oppaan suuntautuminen monikulttuuriseen nuorisotyöhön näkyy siinä, että olemme valinneet menetelmiin sellaisia aiheita ja teemoja, jotka yhdistävät nuoria kulttuuritaustasta huolimatta. Menetelmämme ovat helppoja ymmärtää, oli nuori viettänyt lapsuutensa Afganistanissa, Suomessa tai vaikka Kuubassa. Otimme menetelmiä valitessamme huomioon myös sen, että nuori turvapaikanhakija ei vielä tiedä, saako oleskeluluvan Suomesta vai ei. Siksi esimerkiksi tulevaisuuteen suuntaavat menetelmät eivät käsittele sitä, missä maassa nuori asuu, vaan keskittyvät siihen, millainen hän on persoonana ja mitä hän toivoo tulevaisuudeltaan.

Tavoitteenamme oli, että opasta voisivat käyttää monikulttuuristen nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, opiskelijat sekä vapaaehtoiset. Käytimme oppaassa mahdollisimman selkeää kieltä ja havainnollistavia kuvia, jotta oppaan käyttö olisi helppoa kenelle tahansa nuorten kanssa toimivalle. Jokaisella oppaan menetelmällä on selkeä tavoite ja kukin menetelmäkuvaus sisältää myös vinkkejä siihen, minkälaista keskustelua nuorten kanssa voi käydä menetelmiin liittyen. Oppaamme rakenne on yksinkertainen ja opasta on siksi helppo käyttää. Otamme oppaassa huomioon toiminnallisen kokonaisuuden rakenteen esittelemällä luovan prosessin aloitukseen ja lopetukseen sopivia menetelmiä.

Menetelmäoppaan loppuun on lisäksi koottu kirjallisuuslähteitä ja linkkejä, joiden avulla työskentelyä ja tietoa taidelähtöisistä ja narratiivisista menetelmistä voi kehittää edelleen. Oppaan on tarkoitus tukea ammattilaisten, opiskelijoiden ja vapaaehtoisten työskentelyä, joten koemme tarpeelliseksi antaa vinkkejä aiheen

syventämiselle. Kirjallisuuslähteet ja linkit ovat sellaisia, joiden olemme kokeneet auttaneen meitä kehitystyötä ja opasta tehdessä.

Pyysimme oppaastamme palautetta Punaisen Ristin Turun Vastaanottokeskuksen ryhmäkodin vastaavalta ohjaajalta Tii Miettiseltä. Hän kertoi oppaan kielen olevan sujuvaa ja selkeää, mihin juuri pyrimme. Emme alun perin aikoneet kuvata toiminnallisen kokonaisuuden lopettamiseen sopivia menetelmiä. Suunnitelmanamme oli vain antaa vinkkejä siihen, mitä toiminnan lopetuksessa tulee huomioida. Mieltinen kuitenkin oli sitä mieltä, että oppaamme tuntuu jäävän kesken ja lopetus on tällaisena raskas. Hän ehdotti järjestyksen muuttamista siten, että narratiiviset menetelmät olisivatkin heti aloituksen jälkeen ja taidelähtöiset menetelmät jäisivät oppaan loppuun. Päätimme kuitenkin mieluummin koota oppaaseen erilaisia lopettavia menetelmiä, jotta toiminnalliseen kokonaisuuteen tulisi mielestämme loogisempi rakenne.

Mieltinen oli kiinnostunut kokeilemaan menetelmäopastamme sellaisenaan kokonaisuutena ryhmäkodin nuorille ja uskoo, että oppaallamme tulee käyttöä. Toimitimme oppaan Punaisen Ristin Turun Vastaanottokeskuksen Ryhmäkotiin, jotta henkilökunta voi halutessaan käyttää sitä apuna nuorten ohjauksessa. Lisäksi lähetimme heille oppaan pdf-tiedostona, jotta he voivat halutessaan lähettää oppaan eteenpäin. Lähetimme menetelmäoppaan sähköisesti myös Suomen Punaisen Ristin Ruissalon osastolle, joka vastaa vapaaehtoistoiminnan järjestämisestä monikulttuurisille nuorille. Toivomme, että oppaamme otetaan käyttöön vapaaehtoistoiminnan tueksi.

Toimitimme menetelmäoppaan myös Sata Omenapuuta –hankkeen projektipäällikkö Hanna Sirenille. Sata Omenapuuta on Turun ammattikorkeakoulun koordinoima hanke, jonka tavoitteena on edistää kolmansien maiden nuorten kotoutumista ja osallisuutta kuntiin. Hanke käynnistyi tammikuussa 2016 ja kohderyhmänä ovat 12–25-vuotiaat pakolaistaustaiset nuoret. (Turun ammattikorkeakoulu 2016.) Nuorten osallisuutta tuetaan hankkeessa toiminnallisten menetelmien avulla sekä muun muassa identiteetin kehitystä tukevan toiminnan kautta, joten menetelmäoppaaseen kokoamamme menetelmät sopivat Sata Omenapuuta –hankkeen osaksi erittäin hyvin.

7 KEHITTÄMISHANKKEEN POHDINTAA

7.1 Kehittämishankkeen prosessi ja toteutus

Kehittämishankkeen prosessi oli helppo aloittaa, sillä aihe oli kiinnostava ja ajan-kohtainen. Suunnitellessamme työpajakokonaisuutta ideoimme erilaisia menetelmävaihtoehtoja. Ajattelimme sisällyttää työpajoihin taidelähtöisiä, narratiivisia ja kehollisia menetelmiä. Koimme, että keholliset menetelmät olisivat toimineet hyvin identiteetin rakentumisen tukemisessa, sillä nuori olisi saanut tutustua muuttuvaan kehoonsa ja omiin fyysisiin rajoihinsa. Keholliset menetelmät osoittautuivat kuitenkin ongelmallisiksi, sillä työskentelyssä olisi pitänyt ottaa huomioon esimerkiksi sukupuolten välinen kohtaaminen ja tunteiden ilmaisun erilaisuus eri kulttuureissa. Joissain kulttuureissa esimerkiksi uskonto määrittelee hyvin paljon sitä miten vastakkaisen sukupuolen edustajien kanssa saa olla tekemisissä. Koimme keholliset menetelmät tämän takia vaikeiksi toteuttaa, joten kohdensimme suunnittelun taidelähtöisiin ja narratiivisiin menetelmiin.

Suomen Punaisen Ristin Turun Vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa otettiin kehittämishankkeen idea hyvin vastaan ja meille annettiin melko vapaat kädet hankkeen toteuttamiseen. Saimme kehittää omanlaisen työpajakokonaisuuden, jonka toimivuudesta saimme suunnitelman pohjalta rakentavaa palautetta ja kehittämissuhteita ammattilaisen näkökulmasta. Suunnittelimme työpajat ryhmäkohtiin sopiviksi siten, että ne olisivat kaikkien ulottuvilla yhteisissä tiloissa. Ryhmäkodissa oli kirjoilla parhaimmillaan noin kuusikymmentä nuorta. Ajattelimme, että taidelähtöisten työpajojen järjestäminen sujuisi parhaiten siten, että olisimme tarvikkeiden kanssa määrätyn ajan paikalla. Tällöin nuoret voisivat osallistua työpajaan vapaaehtoisesti silloin, kun heille sopii.

Toteutuspaikan vaihtuminen Turun kristilliselle opistolle tapahtui niin lyhyellä varoitusajalla, ettemme ehtineet muuttaa suunnitelmiamme taidelähtöisten työpajojen järjestämisestä. Kristillisellä opistolla tilaa oli enemmän ja nuoria vain viisitoista, joten työpajat olisi voitu järjestää pitkäaikaisempaan selkeämpänä ryhmä-

toimintana. Tällöin olisimme voineet paremmin huomioida toiminnallisen kokonaisuuden aloituksineen ja lopetuksineen sekä ryhmädynamiikan vaikutuksia kehittämishankkeemme toteutuksessa. Koimme, että valitsemallamme toteutustavalla työpajat jäivät hyvin irrallisiksi, eikä työskentelyssä päästy tarpeeksi syvälle identiteetin pohdintaan.

Kehittämishankkeemme narratiivinen Tulevaisuuden muistelu – työpaja oli lähtökohdiltaan täysin erilainen, kuin taidelähtöiset työpajat. Saimme tulkit narratiivisten menetelmien avuksi sillä ehdolla, että suunnittelisimme työpajan huolella ja lähettäisimme nuorille kutsut riittävän osallistujamäärän varmistamiseksi. Tulkit olivat käytössämme tunnin ajan, joten työpaja piti sovittaa tähän aikaan sopivaksi. Narratiivinen työpaja onnistui hyvin juuri tulkkien avun ansiosta, sillä nuoret saivat työstää Tulevaisuuden muistelun teemoja omalla kielellään ja näin pääsivät syvemmälle minuutensa pohdintaan.

Vasta narratiivisen työpajan yhteydessä saimme kunnolla selvitettyä nuorille mikä työpajojen tarkoitus oli. Taidelähtöisten työpajojen yhteydessä olimme keroneet vain olevamme opiskelijoita tekemässä koulutehtävää, sillä yhteisen kielien puuttumisen vuoksi ja väärinkäsitysten välttämiseksi, emme pystyneet selittämään tarkoitustamme kovinkaan tarkasti. Tulkkien avulla kerroimme olevamme sosionomiopiskelijoita ja toteuttavamme työpajat osana opinnäytetyöprosesiamme. Kerroimme tarkasti myös miten aiomme käyttää työpajoissa saamiamme tietoja. Ammattieettisesti ajateltuna nuorille tulisi heti alussa selvittää mihin he ovat osallistumassa, jotta toiminta olisi mahdollisimman asiakaslähtöistä. Halusimme, että nuoret ymmärtävät mihin he ovat osallistuneet ja mikä opinnäytetyö on. Tulkkien avulla saimme nuorilta luvan käyttää työpajoissa tuotettua materiaalia anonyymisti osana kehittämishankkeemme raportointia.

Keräsimme narratiivisen työpajan lopuksi nuorilta tulkin avulla palautetta kaikista työpajoista. Nuoret pitivät erityisesti maalaamisesta. Narratiiviset menetelmät koettiin toisaalta haastaviksi, mutta toisaalta ne koettiin mieluisina. Nuoret kokivat, että oli mukava miettiä ja kirjoittaa ylös tulevaisuuteen liittyviä toiveita. Kysyimme nuorilta myös kokevatko he identiteetin käsittelyn tärkeäksi. Osa nuorista piti aihetta tärkeänä, mutta osa ei osannut sanoa onko siitä hyötyä. Yleisesti työpajojen

ilmapiiri oli positiivinen ja aktiivinen. Nuoret olivat innostuneita työskentelystä ja halusivat kertoa tuotoksistaan. Näytti siltä, että identiteettityöskentely näillä menetelmillä oli toimivaa ja hyödyllistä.

Kehittämishankkeemme prosessi jatkui kirjallisuuteen perehtymällä. Syvensimme ja laajensimme tietoperustan identiteettinäkökulmaa ja etsimme lisää tietoa taidelähtöisten ja narratiivisten menetelmien hyödyistä identiteettityölle. Suoraan aiheeseemme liittyvää tutkimustietoa ei prosessin aikana tullut vastaan, joten koemme, että kehittämishanke tuo uutta tietoa uudesta näkökulmasta sosiaalialan työkentälle. Toivomme, että turvapaikanhakijoiden identiteetin kehitykseen keskittyvää tutkimusta tehtäisiin jatkossa, sillä aihe on hyvin ajankohtainen Eurooppaan saapuneiden turvapaikanhakijoiden suuren määrän vuoksi.

Lähetimme tiivistelmän tietoperustan sisällöstä Suomen Punaisen Ristin Turun Vastaanottokeskuksen ryhmäkodin vastaavalle ohjaajalle Tii Miettiselle, joka sanoi tietoperustamme vaikuttavan kattavalta ja riittävältä. Hän oli mielissään siitä, että teoriapohjamme sisältää näkökulman nuoruuteen yleisesti, ei vain maahanmuuttajanuoriin. Miettisen mielestä tietoperustan menetelmäosuus on monipuolinen ja kokonaisvaltainen, sillä siihen sisältyy kuvaus sekä taidelähtöisistä että narratiivisista menetelmistä.

Lähdimme kokoamaan menetelmäopasta järjestämiemme työpajojen ja kirjallisuuden pohjalta. Tutustuimme aikaisemmin koottuihin toiminnallisiin menetelmäoppaisiin ja –kansioihin sekä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Osa menetelmäoppaaseen valituista menetelmistä, esimerkiksi Tulevaisuuden muistelu, oli meille ennestään tuttuja sosionomiopinnoista ja sovelsimme niitä kohderyhmälle sekä identiteettityöhön sopiviksi. Menetelmistä Minäkollaasin, Omat vahvuudet sekä Minun värini kehittelimme itse ja kokeilimme niiden toimivuutta ensimmäistä kertaa työpajoissa nuorten kanssa. Menetelmät olivat mielestämme toimivia, joten otimme ne mukaan menetelmäoppaaseen. Kehittämishankkeen tuotos on innovatiivinen, sillä olemme luoneet siihen uutta tietoa ja uusia menetelmiä sekä soveltaneet olemassa olevaa teoriaa.

7.2 Ammattietiikka toteutuksessa ja menetelmäoppaassa

Kokeillessamme menetelmiä työpajoissa ja kootessamme opasta, pidimme mielessämme Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n ammattieettisen lautakunnan vuonna 2013 laatimat sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Huomioimme kehittämishankkeessa myös ryhmäkodin omat arvot, joita ovat yksilöllisyys, itsenäisyys, turvallisuus ja yhteisöllisyys (Punainen Risti 2014, 5–6). Pyrimme edistämään nuorten itsemääräämis- ja osallistumisoikeutta työpajojen vapaaehtoisuudella. Narratiiviseen työpajaan lähetimme nuorille kutsut saadaksemme tulkit avuksi. Pelkäsimme, että nuoret kokevat osallistumisen pakolliseksi, sillä halusimme työpajojen perustuvan vapaaehtoisuudelle. Narratiivisen työpajan alussa kerroimme, että nuoret työskentelevät itselleen eikä heidän tarvitse tehdä tai kertoa mitään sellaista, mikä tuntuu heistä epämukavalta. Työskentelyn jakaminen toisille nuorille ja ohjaajille oli ehdottoman vapaaehtoista.

Lisäksi halusimme kunnioittaa nuorten yksityisyyttä kirjaamalla havainnot nimetöminä ja taltioimalla nuorten taideteokset sekä muun materiaalin siten, etteivät nuoret ole niistä tunnistettavissa. Luotettavan ilmapiirin luominen oli meille tärkeää. Halusimme, että nuoret saavat omassa rauhassa toteuttaa luovuuttaan ja pohtia identiteettiään. Olimme ohjaajina taidelähtöisissä työpajoissa toiminnassa mukana. Istuimme nuorten kanssa sohvalle yhdessä askarrella ja annoimme heille työskentelyn edetessä kannustavaa ja positiivista palautetta. Loimme tilanteesta rauhallisen ja nuorten omaa pohdintaa kunnioittavan.

Turvallisen ilmapiirin luominen oli meille tärkeää kohderyhmän erityisyyden vuoksi. Työpajoihimme osallistuneet turvapaikanhakijanuoret ovat kaikki tulleet Suomeen yksin ilman perhettään. Halusimme olla nuorille esimerkkinä turvallista aikuisista ja tukea heitä luovan prosessin aikana. Vastasimme heidän kysymyksiinsä ja olimme kiinnostuneita siitä mitä heillä oli kerrottavana. Nuorella tulisi olla oikeus tehdä omaan elämäänsä liittyviä päätöksiä (Talentia ry 2013, 15). Turvapaikanhakijanuori on kuitenkin päätöksenteon suhteen hyvin sidottu turvapai-

kanhakuprosessinsa takia. Siksi halusimme, että työpajoissa nuorilla olisi mahdollisuus itsenäiseen päätöksentekoon sekä luovassa työskentelyssä että oman identiteettinsä pohdinnassa.

Otimme huomioon myös voimavarojen tasapuolisen jakamisen, mikä on resursien oikeudenmukaista jakamista niin asiakkaiden kuin asiakasryhmienkin välillä (Talentia ry 2013, 9). Kaikkia nuoria kohdeltiin työpajoissa tasapuolisesti, ja olimme varanneet yhtä paljon aikaa ja materiaaleja jokaiselle nuorelle. Tasapuolisuus näkyy myös kehittämishankkeemme tuotoksessa. Menetelmäopas on suunniteltu monikulttuuriseen työhön, mutta se sopii yhtä hyvin mihin tahansa nuorten kanssa tehtävään työhön.

Nuorella on oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti, mikä tarkoittaa sitä, että ohjaajan tulisi kohdata nuori paitsi yksilönä myös osana ympäröivää yhteiskuntaa ja omaa kulttuuriaan (Talentia ry 2013, 8). Menetelmäoppaan suunnittelussa on otettu huomioon kulttuurien erityispiirteitä ja pyritty valitsemaan menetelmiä, joihin kuka tahansa kulttuuritaustasta riippumatta pystyy osallistumaan. Ammatteettisiin periaatteisiin kuuluvat erilaisuuden tunnustaminen ja negatiivisen syrjinnän estäminen (Talentia ry 2013, 9). Kehittämishankkeen ja oppaan tavoitteena on ehkäistä syrjintää vahvistamalla monikulttuurisesta taustasta tulevien nuorten vahvaa minäkuvaa ja identiteettiä. Oppaan menetelmät tukevat nuoren yksilöllisyyttä ja sitä kautta myös erilaisuutta.

Yhteisöllisyys näkyy kehittämishankkeessamme siten, että toteutimme työpajat ryhmämuotoisesti. Narratiivisiin työpajoihin jaoimme nuoret kieliryhmittäin, jolloin ryhmissä puhuttiin pääsääntöisesti samaa kieltä. Yhteinen kieli sai nuoret keskustelemaan keskenään ja pohtimaan Tulevaisuuden muistelun teemoja yhdessä, mikä lisäsi yhteisöllisyyden tunnetta. Taidelähtöisten työpajojen aikana yhteisöllisyys näkyi siinä, että nuoret tarjosivat myös meille ohjaajille teetä ja olivat kiinnostuneita ja innostuneita keskustelemaan kaikenlaisista aiheista. Esimerkiksi eräs nuori halusi maalata Suomen lipun kuvan ja pyysi meiltä apua, sillä hän ei muistanut miltä se näyttää. Tämä innosti myös muita nuoria maalaamaan Suomen lippuja ja omien kotimaidensa lippuja. Otimme kristillisellä opistolla asuvia ja opiskelevia kantaväestön nuoria mukaan työpajoihin vahvistaaksemme heidän

suhdettaan kristillisellä opistolla asuviin nuoriin turvapaikanhakijoihin. He olivat selvästi jo aiemmin tutustuneet toisiinsa, sillä kaikki viihtyivät yhteisessä tilassa yhdessä vitsaillen.

7.3 Ammatillinen kasvu ja kehittämishankkeen merkitys sosiaalialalla

Ammattieettisten ohjeiden tuntemus tukee sosiaalialalla työskentelevien ammatti-identiteettiä (Talentia ry 2013, 5). Tästä syystä olemme pyrkineet monipuoliseen ja kokonaisvaltaiseen ammattieettiseen pohdintaan kehittämishankkeen toteutuksessa ja tuotoksessa. Kehittämishankkeen prosessi on auttanut sisäistämään erityisesti monikulttuuriseen työhön liittyviä eettisiä ohjeita. Olemme pyrkineet refleктоimaan menetelmäopasta ja kehittämishankkeen toteutusta ammatitieteen alaan.

Kehittämishankkeen avulla olemme päässeet harjoittelemaan ryhmän ohjauksista monikulttuurisessa ympäristössä. Olemme prosessin aikana oppineet tiimityöskentelyä käytännössä ja kirjallisuuden pohjalta. Tietoperustan luominen kehittämishankkeelle on vahvistanut menetelmiin, ryhmätyöskentelyyn ja asiakasryhmään liittyvää osaamista. Turvapaikanhakijoihin liittyvä palvelujärjestelmäosaamisemme on selkeästi kehittynyt kehittämishankkeen prosessin aikana. Tuntemme turvapaikanhakuprosessin ja millainen yksin maahan tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden palvelupolku on.

Kehittämishankkeemme lisää osallisuutta ja ehkäisee sosiaalisia ongelmien tuomalla nuoren turvapaikanhakijan vahvan identiteetin kehittymistä. Tällainen kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen kuuluu Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman osaamistavoitteisiin (Turun ammattikorkeakoulu 2012). Osaamistavoitteisiin kuuluu myös kansainvälisyysosaaminen (Turun ammattikorkeakoulu 2012), johon koko kehittämishankkeemme perustuu. Kohderyhmämme on monikulttuurista ja työskentelyyn heidän kanssaan tarvitaan monipuolista kielitaitoa ja viestintäosaamista.

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen ja innovatiivisuus näkyvät kehittämishankkeessa siten, että olemme soveltaneet teoriaa sekä luoneet uutta tietoa ja

uusia menetelmiä varsinkin tuotokseen eli menetelmäoppaaseen. Kehittämishankkeemme teoria perustuu laajaan lähteiden kirjoon. Olemme tutustuneet monipuolisesti erilaisiin aikaisemmin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen sekä pyrkineet kriittiseen lähteiden tarkasteluun.

Vuosi 2015 oli maahanmuuton kannalta poikkeuksellinen turvapaikanhakijoiden suuren määrän vuoksi. Suomeen perustettiin syksyn 2015 aikana lähes 60 alakäisyksikköä ja yli 120 vastaanottokeskusta. (Maahanmuuttovirasto 2016f.) Tämä tekee kehittämishankkeestamme erityisen ajankohtaisen. Kehittämishankkeen raportti ja menetelmäopas valmistuvat samaan aikaan, kun suuri määrä turvapaikanhakijanuoria alkaa saada turvapaikanhakuprosessinsa päätökseen. Keskimäärin turvapaikanhakuprosessi kestää noin neljä kuukautta (Maahanmuuttovirasto 2016c). Syksyn 2015 suuren turvapaikanhakijamäärän vuoksi päätösten teko voi viivästyä. Nuoret siirtyvät vähitellen ryhmäkodeista joko perheryhmäkoteihin, tuettuun asumiseen tai itsenäiseen asumiseen, joten identiteettityölle on tarvetta.

Kehittämishanke luo pohjan jatkokehittämiselle, sillä olemme tuoneet esiin aiheen, josta on olemassa sellaisenaan hyvin vähän tietoa. Tehdyt tutkimukset keskittyvät usein kotouttamiseen kun taas turvapaikanhakuprosessin aikaiseen nuorten tukemiseen ei tiedonhakumme perusteella ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Narratiivisia ja taidelähtöisiä menetelmiä on käytetty nuorten identiteettityössä paljon, mutta ei nimenomaan nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin rakentumista tukevassa työssä. Toivomme kehittämishankkeemme innostavan monikulttuurisesta nuorisotyöstä kiinnostuneita henkilöitä kehittämään ja järjestämään identiteetin rakentumista tukevaa toimintaa nuorille turvapaikanhakijoille.

Tavoitteenamme oli tehdä menetelmäoppaasta selkeä ja helppokäyttöinen, jotta sitä voisi soveltaa mahdollisimman moniin nuorisotyön toimintaympäristöihin. Menetelmät ovat yksinkertaisia ja helppoja toteuttaa ja soveltaa. Halusimme tehdä menetelmiin mallikuvat, jotta menetelmät olisivat ohjaajalle mahdollisimman selkeitä ja helppoja hahmottaa. Lisäksi teimme oppaan loppuun tulostettavat kuvalliset arvokortit, jotka auttavat nuorta ymmärtämään menetelmään valitut arvot paremmin, jos yhteinen kieli ohjaajan kanssa puuttuu.

Kehittämishankkeemme aihe oli itsellemme mieluisa ja olimme siitä aidosti kiinnostuneita. Toivomme, että hankkeen myötä vahvan identiteetin rakentuminen ymmärretään tärkeäksi ja herkkyys huomata identiteetin rakentumisen ongelmat lisääntyisi. Haluaisimme, että oppaastamme olisi apua identiteetin rakentumisen tukemisessa käytännössä monikulttuurisessa nuorisotyössä.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. & Leinonen, E. 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 96–116. Saatavissa myös www.vaestoliitto.fi > Maahanmuuttajat > Tietoa monikulttuurisuudesta > Julkaisut > Muut julkaisut > Olemme muuttaneet ja kotoudumme

Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 6–14. Saatavissa myös www.vaestoliitto.fi > Maahanmuuttajat > Tietoa monikulttuurisuudesta > Julkaisut > Muut julkaisut > Olemme muuttaneet ja kotoudumme

Aura, L. 2007. Ekspressiivinen taideterapia. Teoksessa Määttä, K. (toim.) Helposti särkyvää : nuoren kasvun tukeminen. Helsinki: Kirjapaja, 130–144.

Betensky, M. 2001. Phenomenological Art Therapy. Julkaisussa: Rubin, J. Approaches to Art Therapy. Theory & Techique. New York: Brunner-Routledge.

Björklund, K. 2014a. "Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa" : Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. Saatavissa myös http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A48_Yksin_tulleet_Halaten_projekti_KB.pdf

Björklund, K. 2014b. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Varsinais-Suomessa. Teoksessa Heikkilä, E. (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 37–62. Saatavissa myös http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A49_Halaten_semi-naari_EH.pdf

Björklund, K. 2015. Unaccompanied refugee minors in Finland. Challenges and good practices in a Nordic context. Turku: Institute of Migration. Saatavissa myös <http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/c26.pdf>

Case, C. & Dalley, T. 1993. The Handbook of Art Therapy. London: Routledge.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia : Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Enoranta, T.; Mäntyranta, H. & Leppänen, L. 2007. Elämönhallinnasta empowermenttiin : Tue turvapaikanhakijan toimintaa. Helsinki: Kansalais- ja työväenopistojen liitto.

Enwald, L.; Vainikkala-Kejonen, M-R. & Vähäaho, A. 2003. Elämä tarinaksi. Helsinki: Kansanva- listusseura.

Erikson, E. 1962. Lapsuus ja yhteiskunta. Suom. Huttunen, E. Jyväskylä: K. J. Gummerus Oy.

Forssell, J. 2008. Rakenna identiteettisi itse – on aikuisena helpompaa. Tiede 23.4.2008. Viitattu 18.4.2016 http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/rakenna_identiteettisi_itse_on_aikuisena_helpompaa

Haapasalo, M.; Hyytinen, O.; Leinonen-Vainio, M.; Rankila-Källström, M.; Saarinen, E.; Susi, M. & Tanskanen, I. 2015. Alkusanat. Teoksessa Tanskanen, I. (toim.) Ennen olin ujo, nyt olen rorkea. Kohtaamisia – rohkeutta maahanmuuttajien työnhakuun taiteen keinoin. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 101. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 7-9. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522165619.pdf>

- Habib, H. 2004. Monikulttuurinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Linnossuo, O. (toim.) Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 11. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 21–39.
- Heaven, P. 2002. Adolescent health: the role of individual differences. London: Routledge.
- Heikkilä, E. 2014. Yksintulleet pakolaislapset muuttajina maailmalla. Teoksessa Heikkilä, E. (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 15–20. Saatavissa myös http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A49_Halaten_seminaari_EH.pdf
- Huldén, J. 2002. Kokemuksia nuorten kirjallisuusterapiasta. Teoksessa Ihanus, J. (toim.) Koskettavat tarinat. Johdantoa kirjallisuusterapiaan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 79–106.
- Huldén, J. 2005. Minussa tapahtuu – nuorten aikuisten kirjallisuusterapiasta. Teoksessa Mäki, S. & Linnainmaa, T. (toim.) Hoitavat sanat : Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim, 53–70.
- Hyytinen, O. & Saarinen, E. 2015. Tarinoita tarvitaan. Teoksessa Tanskanen, I. (toim.) Ennen olin ujo, nyt olen rorkea. Kohtaamisia – rohkeutta maahanmuuttajien työnhakuun taiteen keinoin. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 101. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 10-17. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522165619.pdf>
- Infopankki. 2015. Turvapaikanhakija. Viitattu: 11.3.2016 www.infopankki.fi > Muutto Suomeen > Pikaoppaat Suomeen muuttajalle > Turvapaikanhakija
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Karisto, A. 1998. Rajankäyntiä – kognitiivisen, esteettisen ja moraalisen suhteista. Bardy, M. (toim.) Taide tiedon lähteenä. Helsinki: Stakes, 63–80.
- Kauhanen, A-L. & Juntunen, E. 2015. Turvapaikanhakijoiden määrä kolminkertaistui – Suomi valmistautuu tänä vuonna jopa 15 000 tulijaan. Helsingin sanomat 20.8.2015. Viitattu 24.8.2015 <http://www.hs.fi/kotimaa/a1305978821434>
- Kauko, M. 2014. Ehjempään aikuisuuteen osallistavan kasvatuksen keinoin. Teoksessa Heikkilä, E. (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 103–116. Saatavissa myös http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A49_Halaten_seminaari_EH.pdf
- Kipke, M. 1999. Adolescent development and the biology of puberty. Summary of a workshop on new research. Washington, D.C.: National Academy Press.
- Kivelä, V. & Lempinen, J. 2009. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.
- Kopakkala, A. 2008. Porukka, jengi, tiimi – ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.
- Kosonen, L. 2001. Maahanmuuttajanuorten tukeminen käytännössä. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 149–157.
- Kuittinen, S. & Isosävi, S. 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 78–95. Saatavissa myös www.vaestoliitto.fi > Maahanmuuttajat > Tietoa monikulttuurisuudesta > Julkaisut > Muut julkaisut > Olemme muuttaneet ja kotoudumme

- Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Helsinki: THL. Saatavissa myös http://www.valtionkoulukodit.fi/images/pdf/URN_ISBN_978-952-245-911-4_kankanen.pdf
- Kärki, U. 2015. Pakolaiskriisi paljasti eriarvoisuuden lisääntymisen. Tekoja ihmisarvon puolesta 1/2016. 10–11. Helsinki: Kirkon ulkomaanapu.
- Laitinen, M. & Uusitalo, T. 2008. Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimisessa. Teoksessa Kaasila, R.; Rajala, R. & Nurmi, K.E. (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 106–151.
- Lahikainen, A.; Punamäki, R-L. & Tamminen, T. (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: WSOY.
- Laukkanen, A. 2013. (Applied) Art and Identity in a Multicultural World – Conceptual Nexus. Tonteri, A.; Krappe, J.; Leino, I.; Parkkinen, T.; Pyörre, S. & Susi, M. (toim.) Moving on! Encounters and Experiences in Arts – Working Multiprofessionally with the Youth. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164285.pdf>
- Liebkind, K. 2001. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 13–27.
- Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. 2001a. Syrjäntäkokenemusten vaikutus maahanmuuttajiin. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 80–89.
- Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. 2001b. Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 112–121.
- Liebkind, K.; Jasinskaja-Lahti, I. & Haaramo, J. 2001. Maahanmuuttajanuorten sopeutuminen kouluun. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 138–148.
- Linnossuo, O. 2011. Narratiivisuus ja elämänkaarikirjoittaminen. Teoksessa Kuukasjärvi, A.; Linnossuo, O. & Sutinen, J. (toim.) Taidetyöskentely arjen näyttämöllä. Teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 9–20.
- Linnossuo, O. & Parkkinen, T. 2013. Pehdytystä ohjaajalle. Teoksessa Krappe, J.; Parkkinen, T. & Sinisalo-Juha, E. (toim.) Tavarat taskuissa : Nuorten ryhmänohjauksen taidelähtöisiä menetelmiä : MIMO-projekti 2010-2013. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 18–22. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164209.pdf>
- Maahanmuuttovirasto. 2015a. Turvapaikanhakijanuoria aletaan majoittaa kansanopistoihin. Viitattu: 29.9.2015. www.migri.fi > Medialle > Tiedotteet > Lehdistötiedotteet > Turvapaikanhakijanuoria aletaan majoittaa kansanopistoihin
- Maahanmuuttovirasto. 2015b. Turvapaikanhakijat. Yksintulleet alaikäiset, 1.1.-31.12.2014. Viitattu 24.2.2016 www.migri.fi > Tietoa virastosta > Tilastot > Turvapaikka- ja pakolaistilastot > Yksintulleet alaikäiset hakijat kansalaisuussittain > 2014
- Maahanmuuttovirasto. 2016a. Turvapaikanhakijat. Yksintulleet alaikäiset, 1.1.-31.12.2015. Viitattu 24.2.2016 www.migri.fi > Tietoa virastosta > Tilastot > Turvapaikka- ja pakolaistilastot > Yksintulleet alaikäiset hakijat kansalaisuussittain > 2015
- Maahanmuuttovirasto. 2016b. Turvapaikanhakijat. Yksintulleet alaikäiset, 1.-31.1.2016. Viitattu 24.2.2016 www.migri.fi > Tietoa virastosta > Tilastot > Turvapaikka- ja pakolaistilastot > Yksintulleet alaikäiset hakijat kansalaisuussittain > 1/2016

Maahanmuuttovirasto. 2016c. Toteutuneet keskimääräiset käsittelyajat vuorokausissa vuonna 2015. Viitattu 3.3.2016 www.migri.fi > Asiointi > Käsittelyajat > Keskimääräiset käsittelyajat

Maahanmuuttovirasto. 2016d. Vireille tulleet turvapaikkahakemukset 1.1.2016 – 31.1.2016. Viitattu 17.4.2016 www.migri.fi > Tietoa virastosta > Tilastot > Turvapaikka- ja pakolaistilastot > Turvapaikanhakijat > Viikkotilastot > 2016 > 25.–31.1.2016

Maahanmuuttovirasto. 2016e. Turvapaikkapäätökset, Yksintulleet alaikäiset, 1.1.-31.12.2015. Viitattu 3.3.2016 www.migri.fi > Tietoa virastosta > Tilastot > Turvapaikka- ja pakolaistilastot > Turvapaikkapäätökset > Yksintulleiden alaikäisten päätökset kansalaisuuksittain

Maahanmuuttovirasto. 2016f. Maahanmuuttoviraston vuosi 2015 oli poikkeuksellinen. Viitattu 24.3.2016 www.migri.fi > Medialle > Tiedotteet > Lehdistötiedotteet > Maahanmuuttoviraston vuosi 2015 oli poikkeuksellinen

Malte-Colliard, K. & Lampo, M. (toim.) 2013. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavissa myös http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_taideesta.pdf

Manner-Raappana, T. 2007. Ekspressiivinen taideterapia. Teoksessa Määttä, K. (toim.) Helposti särkyvää : nuoren kasvun tukeminen. Helsinki: Kirjapaja, 118–129.

Martin, M.; Heiska, H.; Syvälahti, A. & Hoikkala, M. 2012. Satoa ryhmästä – opas hyvinvointitoiminnan ohjaajalle. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö. Saatavissa myös http://www.yths.fi/filebank/1546-Satoa_ryhmasta.pdf

Murto, P. 1995. Parantavat sanat – sanat parantavat. Kasvamassa runojen juurella, kokijana kirjoittamisterapiakursseilla. Teoksessa Ihanus, J. (toim.) Vaieta vai sanoa : Kirjallisuusterapia kasvutyössä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 139–162.

Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa myös http://www.ttm.fi/files/34027/Nuoret_tyomarkkinoiden_ja_opiskelun_ulkopuolella.pdf

Mäki, S. & Kinnunen, P. 2005. Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa Mäki, S. & Linnainmaa, T. (toim.) Hoitavat sanat : Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim, 26–52.

Niemi, P. 2013. Resuinen ja rikas. Itsetunto, identiteetti, tunteet, tahto. Hämeenlinna: Päivä.

Nivala, E. & Saastamoinen, M. 2007. Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Teoksessa Nivala, E. & Saastamoinen, M. (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 8–28.

Ojanen, M. 2011. Minä ja muut : Itsetuntemuksen kirja. Helsinki: Kirjapaja.

Paananen, M. 2004. Lastenkodin kuvaryhmä nuoren kehityksen tukena. Teoksessa Linnossuo, O. (toim.) Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 11. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 57–67.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pohjonen, T. & Harra, T. 2003. Toiminnan terapeuttisuus. Teoksessa Linnossuo, O. (toim.) Sosiaalinen ja toiminnallis-terapeuttinen työ nuorten kanssa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 4. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 31–48.

Punainen risti. 2014. Turun vastaanottokeskus, ryhmäkoti. Laatukäsikirja.

Puukari, S. & Korhonen, V. 2013. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoutumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 32–47.

Saatavissa myös www.vaestoliitto.fi > Maahanmuuttajat > Tietoa monikulttuurisuudesta > Julkaisut > Muut julkaisut > Olemme muuttaneet ja kotoudumme

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sava, I. 2004. Kasvattajan oikeus – ja vastuu – omaan elämään. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 42–58.

Sava, I. 2007. Katsomme – näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sava, I. & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 22–40.

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 63–77. Saatavissa myös www.vaestoliitto.fi > Maahanmuuttajat > Tietoa monikulttuurisuudesta > Julkaisut > Muut julkaisut > Olemme muuttaneet ja kotoudumme

Seeskari, D. 2004. Lasten ja nuorten taideterapia. Kasvamisen voimavara. Helsinki: Kirja kerrallaan.

Sinisalo-Juha, E. 2013. Työskentely nuorten ryhmien kanssa. Teoksessa Krappe, J.; Parkkinen, T. & Sinisalo-Juha, E. (toim.) Tavarat taskuissa : Nuorten ryhmänohjauksen taidelähtöisiä menetelmiä : MIMO-projekti 2010-2013. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 8–17. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164209.pdf>

Talentia ry. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Ammattieettinen lautakunta. Saatavissa myös http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

The Hofstede Centre. 2016. Viitattu: 11.3.2016 www.geert-hofstede.com > Cultural Tools > Country Comparison > Iraq

The Telegraph. 2015. What is Eid al-Adha? Viitattu 24.2.2016 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/10382365/What-is-Eid-al-Adha.html>

Tiilikainen, M. 2003. Arjen Islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Vantaa: Vastapaino.

Turun ammattikorkeakoulu. 2012. Opetussuunnitelmat: Turun ammattikorkeakoulu 2012-2013. Viitattu 18.4.2016 ops.turkuamk.fi > Opetussuunnitelmat > Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala > Lukuvuosi 2012-2013 > Sosiaalialan koulutusohjelma (Turku) > AMK-tutkinnot

Turun ammattikorkeakoulu. 2016. Viitattu: 11.3.2016 www.turkuamk.fi > Tutkimus, kehitys ja innovaatiot > Projektit > Sata Omenapuuta

Uusitalo, T. 2007. Nuoruusajan yksinäisyys. Teoksessa Määttä, K. (toim.) Helposti särkyvää : nuoren kasvun tukeminen. Helsinki: Kirjapaja, 23–37.

Vesanen-Laukkanen, V. 2004. Katson ulos kuvastani. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 59–76.

Vesänen-Laukkanen, V.; Sava, I. & Martin, M. 2004. Yhteistyötä ja yhteistä jakamista. Teoksessa Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 16–21.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

Luovuus ja kertomukset minussa

Menetelmäopas monikulttuuristen nuorten
identiteetin rakentumisen tueksi

Tuuli Mattila & Emilia Virtanen

Lukijalle

”Luovuus ja kertomukset minussa – menetelmäopas nuorten identiteetin rakentumisen tueksi” on kokoelma taidelähtöisiä ja narratiivisia menetelmiä monikulttuuriseen nuorisotyöhön. Menetelmät on koottu tukemaan nuorten identiteetin rakentumista. Oppaan menetelmät on suunniteltu käytettäväksi monikulttuuristen nuorten kanssa, mutta niitä voi soveltaa mihin tahansa nuorten kanssa tehtävään työhön.

Oppaan menetelmiä voi käyttää joko erillisinä, yksittäisinä menetelminä esimerkiksi opetuksen tukena tai koostaa oppaan pohjalta yhtenäisen kokonaisuuden. Oppaassa kerrotaan menetelmissä käytettävät tarvikkeet, menetelmien kesto, niiden tavoitteet sekä ohjeistukset menetelmien ohjaamiseen.

Tavoitteena on, että opasta voivat käyttää monikulttuuristen nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, opiskelijat sekä vapaaehtoiset. Menetelmien on tarkoitus tukea nuorten kanssa työskentelyä ja kiinnittää huomio nuoren oman identiteetin rakentumiseen. Menetelmäopas on luotu osana sosionomi (AMK) opinnäytetyötä.

Innoittavia ja luovia hetkiä nuorten kanssa!

Cuuli & Emilia

Turussa 19.4.2016

Sisällys

Lukijalle.....	1
Opas luovan prosessin tukena	3
AloitUS.....	5
<i>Mielipideympyrä</i>	5
<i>Minäkollaasi</i>	6
<i>Viisi tärkeintä arvoa</i>	7
Taidemenetelmät	8
<i>Arvojen maisema</i>	8
<i>Minun tulevaisuuteni</i>	9
<i>Minun värini</i>	10
Narratiiviset menetelmät.....	11
<i>Minä onnistuin!</i>	11
<i>Tulevaisuuden muistelu</i>	12
<i>Omat vahvuudet</i>	13
Lopetus	14
<i>Minäkuvan eri puolet</i>	14
<i>Minä muutun!</i>	15
<i>Tunnemandala</i>	16
Loppukeskustelu	17
Arvokortit	18
Lähteet, kirjallisuutta ja linkejä	20

Etu- ja takakannen kuvat: Marja Paavola 1971

Menetelmien ohjekuvat ja arvokortit: Tuuli Mattila & Emilia Virtanen 2016

Opas luovan prosessin tukena

Menetelmäoppaan alkuun on koottu helppoja menetelmiä, joiden avulla voidaan suunnata työskentely identiteetin työstämiseen. Menetelmät virittävät nuoret pohtimaan itseään, mielipiteitään, kiinnostuksen kohteitaan ja arvojaan. Työskentely on hyvä aloittaa helposti lähestyttävillä menetelmillä, jotka käsittelevät minuutta ja identiteettiä melko pintapuoleisesti.

Taidemenetelmissä huomio suunnataan hieman syvemmälle itseen. Menetelmien avulla nuori voi pohtia itseystään ja ne sopivat toteutettavaksi yksilö- tai ryhmätyöskentelynä. Monikulttuuristen nuorten kanssa kuvalliset menetelmät ovat helppoja, sillä ne ovat yhteisestä kielestä riippumattomia. Kuvien avulla nuori voi ilmaista itseään helposti ja luontevasti.

Narratiivisten eli tarinallisten menetelmien avulla työstetään oman elämän kertomuksia ja pohditaan identiteettiä ja minuutta eri aikoina. Kertomusten avulla voidaan käsitellä hyvinkin henkilökohtaisia asioita, joten menetelmiä käytettäessä ryhmätyöskentelyssä, tulee huomioida ryhmän turvallisuus ja luotettavuus. Yhteisen kielen puuttuessa tulkki voi olla narratiivisten menetelmien käytön tukena.

Luovan prosessin lopussa on hyvä käydä läpi työskentelyn loppumista. Menetelmäkuvausissa on neuvoja siitä, miten nuorten kanssa voi käydä läpi menetelmien aikana heränneitä kysymyksiä. On hyvä ottaa huomioon kaikki esille tulevat kysymykset ja viedä aiheen käsittely loppuun asti. Myös työskentelyn aikana heränneet tunteet on hyvä käydä läpi keskustelemalla.

Palautetta on syytä kerätä ohjaajan myöhempää työskentelyä varten, jotta ohjaaja voi kehittää toimintaansa ohjaajana ja luoda nuorille sopivia menetelmäkokonaisuuksia. Nuori pääsee palautetta antamalla vaikuttamaan, mikä lisää osallisuuden tunnetta ja nuoren on mahdollista tuntea itsensä tärkeäksi.

Menetelmäoppaan lopussa käydään läpi työskentelyn lopettamista ja siihen liittyviä teemoja. Lopetukseen valitut menetelmät keventävät jälleen työskentelyä luovan toiminnan suuntaan. Menetelmien avulla työstetään luovan prosessin loppumista, annetaan palautetta ja suunnataan tulevaan. Loppuun on lisäksi koottu kirjallisuuslähteitä ja linkkejä, joiden avulla työskentelyä ja tietoa taidelähtöisistä ja narratiivisista menetelmistä voi kehittää edelleen.

Mikäli luova prosessi toteutetaan ryhmätoimintana, on hyvä ottaa huomioon ryhmän tarpeet työskentelyssä. Varsinkin tuotoksista keskusteleminen vaatii turvallisen ryhmän ja luottamuksen ryhmän sisällä. Hyödyllistä tietoa ryhmämuotoisen toiminnan ohjaamisesta on esimerkiksi Satoa Ryhmästä (Martin ym. 2012) ja Tavarat taskuissa –teoksissa (Krappe ym. 2013).

Aloitus

Mielipideympyrä

Tarvikkeet: värikyniä, A3-kokoisia papereita

Aika: 30–45 min

Nuori piirtää paperille ison ympyrän, jonka hän jakaa puoliksi viivalla. Ympyrän toiselle puoliskolle hän piirtää tai kirjoittaa asioita, joista pitää ja toiselle puolelle asioita, joista ei pidä. Tavoitteena on pohtia omia kiinnostuksen kohteita. Menetelmän avulla nuori käsittelee asioita, joita hän kokee itseensä kuuluviksi ja toisaalta asioita, joita ei koe kuuluvan itseensä lainkaan. Työskentelyn voi suunnata myös siihen, mitä nuori haluaa tai toisaalta ei halua omalta elämältään. Lopuksi nuori voi kertoa haluamiaan asioita ympyrän sisältä. Ryhmässä voidaan pohtia kuinka monenlaisia kiinnostuksen kohteita nuorilla voi olla. Tämä voi auttaa nuorta hyväksymään sekä itsensä että toiset.

Minäkollaasi

Tarvikkeet: A3-kokoisia papereita, saksia, liimaa, kyniä, lehtiä tai muuta kuvamateriaalia

Aika: 30–45 min

Nuori kirjoittaa paperille oman nimensä. Nimen ympärille hän alkaa kerätä asioita, joista pitää tai joiden kokee kuuluvan häneen itseensä. Kuvia ja tekstiä voi etsiä lehdestä ja liimata niitä paperille. Nuori voi myös piirtää ja kirjoittaa paperille asioita, joita kollaasiinsa haluaa. Tavoitteena on johdatella nuori pohtimaan identiteettiään ja asioita, joita kokee kuuluvan itseensä. Lopuksi nuori voi kertoa minkälaisia asioita on valinnut kollaasiinsa. Nuori voi myös perustella valintojaan.

Viisi tärkeintä arvoa

Tarvikkeet: Arvokortit (liite 1)

Aika: 15–30 min

Ohjaaja asettaa pöydälle tai muulle tasolle kuvalliset arvokortit, joista jokainen edustaa jotakin arvoa (valta, pitkä ikä, perhe, vapaus, terveys, rikkaus, ystävyys, kauneus, rakkaus, menestys, rauha, onnellisuus, oikeus ja luonto). Nuori valitsee itsellensä viisi tärkeintä arvoa ja laittaa ne tärkeysjärjestykseen. Nuori perustelee valintansa. Tavoitteena on pohtia omia asenteita ja arvoja, sekä miettiä niiden merkitystä itselle. Ryhmässä voidaan keskustella elävätkö nuoret valitsemiensa arvojen mukaisesti, kuitenkin arvostelematta toisten vastauksia, oli sitten samaa mieltä tai ei. Nuoret voivat pohtia voiko oman valitsemansa arvon vastakohta (esimerkiksi rikkaus >< köyhyys) olla onnellista elämää. Nuori voi miettiä voivatko arvot muuttua elämän aikana.

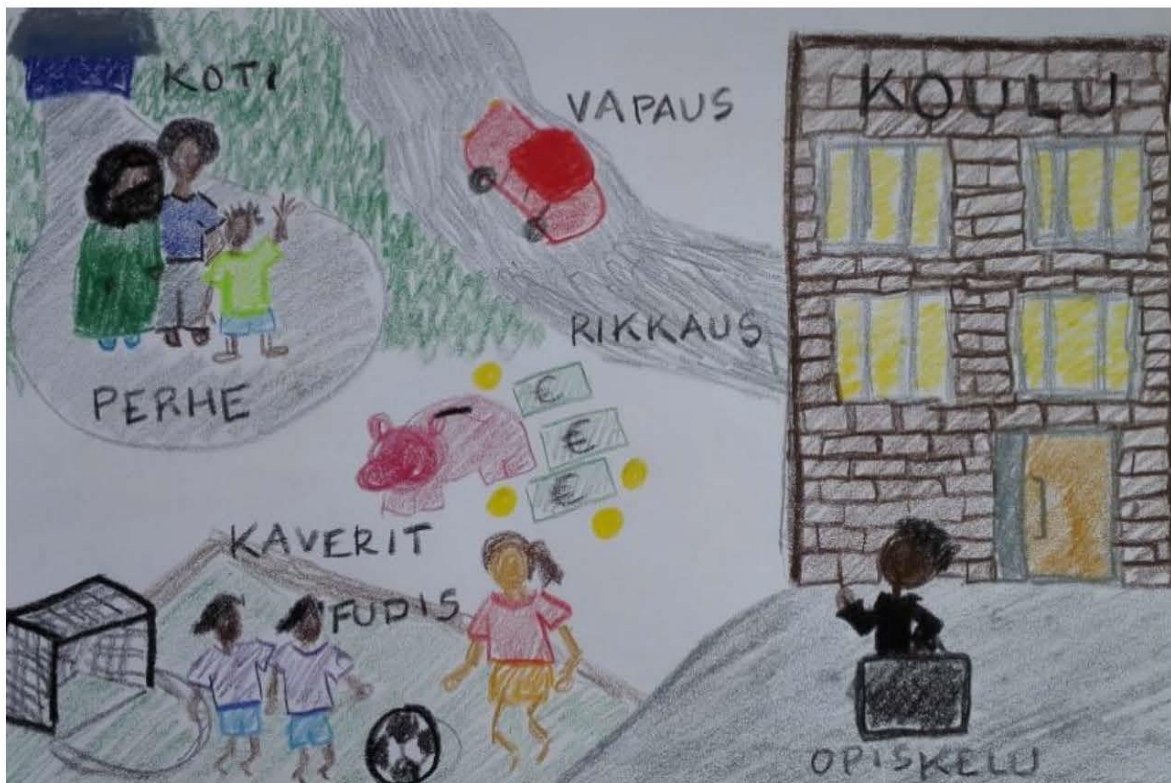
Taidemenetelmät

Arvojen maisema

Tarvikkeet: A3-kokoisia papereita, kyniä, vesivärejä

Aika: 30–45 min

Nuori piirtää tai maalaa itsellensä arvojen maiseman. Maisema voi olla esimerkiksi kaupunki, jolloin nuori piirtää maisemaan erilaisia taloja, puita ja autoja. Maisema voi myös olla metsä, johon nuori piirtää erilaisia eläimiä ja kasveja. Näille asioille annetaan jokin merkitys siten, että jokainen kuvaa jotakin arvoa tai asiaa, mitä pitää tärkeänä. Arvoja voivat olla esimerkiksi perhe, terveys, rakkaus tai erilaiset taidot. Tavoitteena on tutustua omiin arvoihin ja siihen, mitä pitää tärkeänä. Ryhmässä nuoret voivat kertoa mitä asioita arvostavat ja miten arvot näkyvät heidän arjessaan.

Minun tulevaisuuteni

Tarvikkeet: A3-kokoisia papereita, saksia, liimaa, kyniä, lehtiä

Aika: 30–45 min

Nuoresta otetaan valokuva, joka liimataan paperin keskelle tai nuori piirtää paperille oman kuvansa. Hän kuvittelee itsensä tulevaisuudessa: mitä harrastaa, mitä tekee, missä on töissä, mitä haluaa oppia, mistä tulee hyvä mieli, keitä hänen ystäväpiiriinsä ja perheeseensä kuuluu ja niin edelleen. Näitä omaa tulevaisuutta kuvastavia asioita piirretään tai liimataan omakuvan ympärille. Lopuksi nuoret voivat kertoa omasta kuvastaan muille. Tavoitteena on oppia unelmoimaan ja asettamaan itselle tavoitteita. Ryhmässä nuoret voivat miettiä miten he voisivat saavuttaa unelmansa, mitä tarvitsevat niiden saavuttamiseksi ja ovatko haaveet realistisia.

Minun värini

Tarvikkeet: iso paperirulla, kyniä, vesivärejä

Aika: 30–45 min

Ohjaaja tai pari piirtää nuoren kehon ääri viivat isolle paperille. Nuori maalaa eri väreillä omia kehonosiaan sen mukaan, millaisen merkityksen hän kullekin värille antaa. Esimerkiksi “rintani on punainen, sillä olen rakastunut” tai “käteni ovat siniset, sillä tykkään uida”. Jokainen nuori saa valita värit oman mieltymyksensä mukaan, eikä hänen valintojaan saa ohjata. Ohjaaja voi kuitenkin antaa neutraaleja esimerkkejä. Tavoitteena on miettiä omaa kehoa, siinä ilmeneviä tunteita ja toisaalta omia taitoja ja sitä, mitkä kehonosat ovat itselle tärkeitä. Ryhmässä nuoret voivat kertoa itsellensä tärkeimpien värien ja kehonosien merkityksestä.

Narratiiviset menetelmät

Minä onnistuin!

Tarvikkeet: Papereita, kyniä

Aika: 15–30 min

Nuori muistelee omia onnistumiskokemuksiaan ja kirjoittaa niitä paperille. Apuna voi käyttää esimerkiksi kuvakortteja. Nuori kertoo ryhmälle tai ohjaajalle, missä on onnistunut. Tavoitteena on löytää omia vahvuuksia menneisyydestä ja pohtia omia taitojaan onnistumisten kautta. Ryhmässä voidaan miettiä, miltä onnistuminen tai hyvän palautteen saaminen onnistumisesta tuntuu ja mitä onnistumisen kokemus kertoo itsestä.

Tulevaisuuden muistelu

Tarvikkeet: papereita, kyniä

Aika: 30–45 min

Nuori kirjoittaa paperille, miltä hänen tulevaisuutensa näyttää esimerkiksi 10 vuoden kuluttua. Nuori kirjoittaa paperille vastaukset kysymyksiin:

- Mitä teet työksesi?
- Mitä opiskelet?
- Mitä harrastat? Urheiletko?
- Keitä perheeseesi kuuluu? (esimerkiksi suku, vanhemmat, puoliso ja lapset)
- Onko sinulla lemmikkejä?
- Minkälaisessa talossa asut? (esimerkiksi iso tai pieni, kerrostalo tai omakotitalo)
- Onko tapahtumassa jotain jännittävää? Odotatko jotakin?
- Oletko oppinut tai keksinyt jotakin uutta? Mitä?

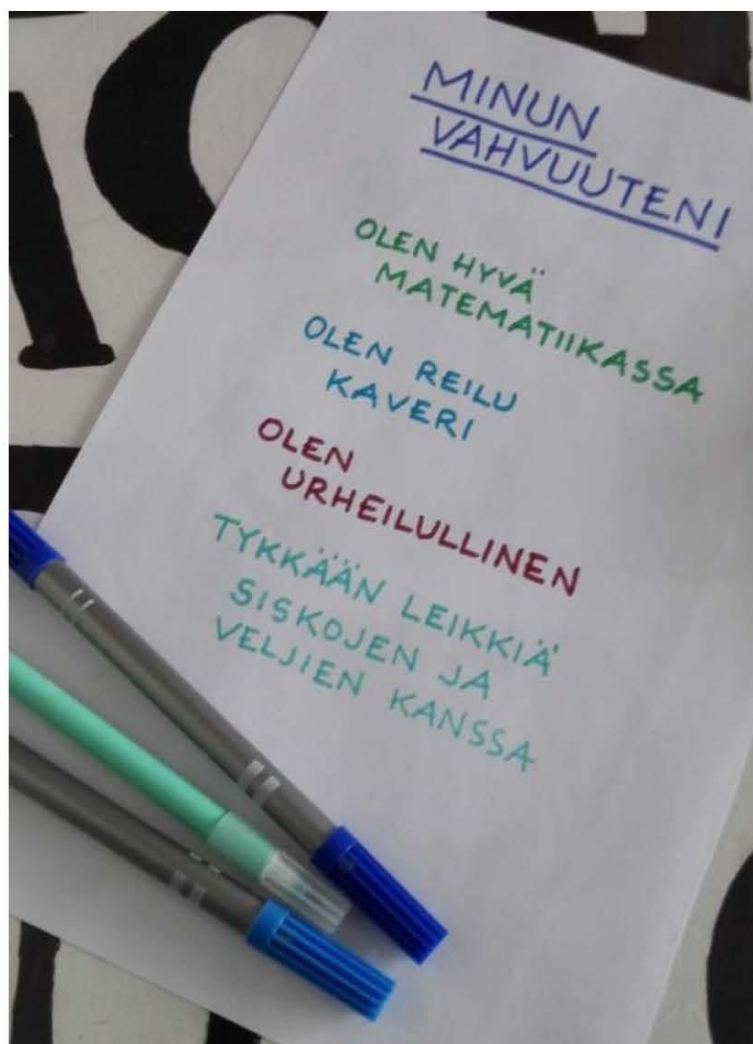
Nuorille voi antaa esimerkkejä, jos kysymys ei tunnu selkeältä. Tavoitteena on miettiä omia haaveita, omaa itseä ja mitä haluaa tulevaisuudelta. Ryhmässä voidaan keskustella miltä tuntui pohtia omaa tulevaisuuttaan. Nuoret voivat miettiä tuntuuko siltä, että muisteltu tulevaisuus voisi toteutua.

Omat vahvuudet

Tarvikkeet: papereita, kyniä

Aika: 15–30 min

Nuori kirjoittaa paperille kolmesta viiteen asiaa, joissa on hyvä tai jotka osaa hyvin. Tavoitteena on kehittää itseluottamusta ja -tuntemusta sekä miettiä omia vahvuuksia juuri tässä hetkessä. Nuori voi kertoa vastauksensa ryhmässä. Ryhmässä voidaan myös keskustella miten nuori voi hyödyntää taitojaan, miten on jo hyödyntänyt niitä tai haluaisiko osata vielä jotain muuta.

Lopetus

Minäkuvan eri puolet

Tarvikkeet: kuvakortteja (esim. Dixit –pelikortit tai Saga –tarinakortit)

Aika: 15–30 min

Nuori valitsee kuvakorteista oman minäkuvansa eri puolia kuvaavia kortteja. Erilaisia minäkuvan puolia voivat olla esimerkiksi

- rento-minä
- ihanne-minä (millainen haluaisin olla)
- inhokki-minä (millainen en haluaisi olla)
- menneisyyden minä
- arki-minä
- voimavarani
- tulevaisuuden minä
- minä juuri nyt

Tavoitteena on tunnistaa minäkuvan eri puolia ja millaisena oma identiteetti näyttäytyy erilaisissa tilanteissa tai tunnetiloissa. Menetelmä auttaa nuorta peilaamaan minäkuvaansa eri näkökulmista. Nuori voi kertoa kuvan avulla minkälaisena hän näkee minäkuvansa eri puolia. Ryhmässä voidaan keskustella millaisissa tilanteissa minäkuva voi olla erilainen.

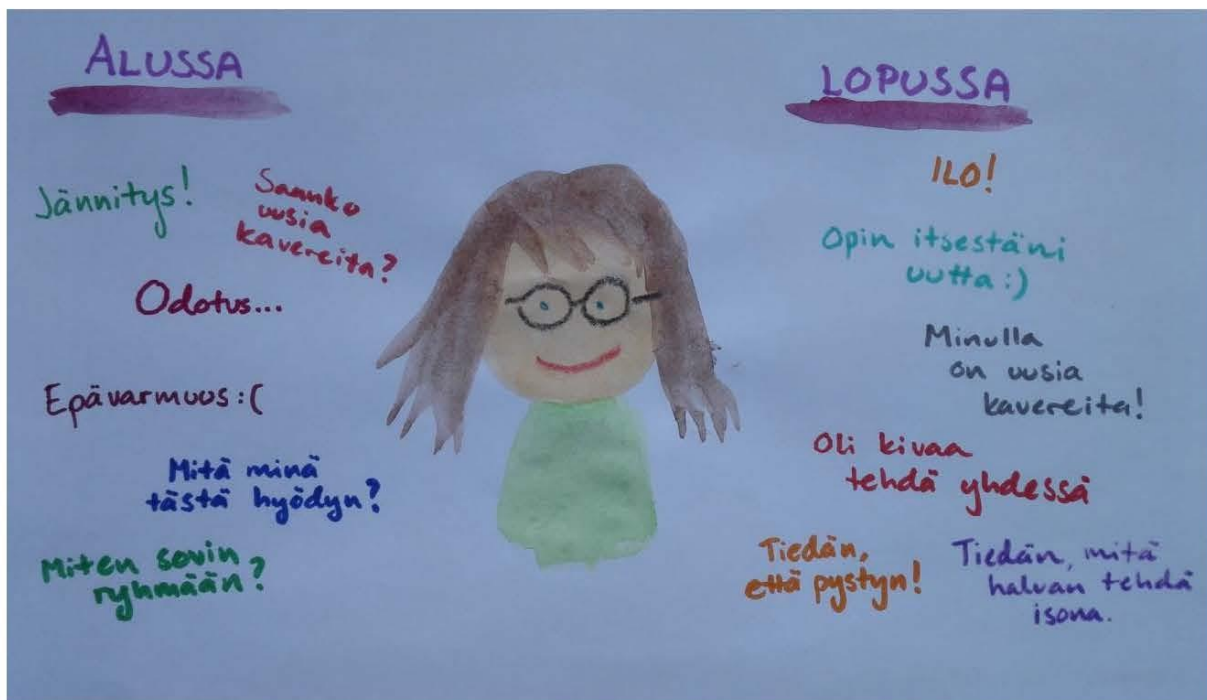

Minä muutun!

Tarvikkeet: A3-kokoisia papereita, vesivärit

Aika: 15–30 min

Nuori maalaa paperille omakuvan ja kirjoittaa sen vasemmalle puolelle luovan työskentelyn alussa kokemiaan tunteita ja mielikuvia työskentelystä. Oikealle puolelle nuori kirjoittaa työskentelyn ja sen loppumisen herättämiä tunteita ja mielikuvia. Nuori voi kirjoittaa ajatuksiaan haluamallaan kielellä, sillä tärkeintä on, että nuori itse hahmottaa ja tiedostaa tunteensa. Tavoitteena on kehittää itsetuntemusta ja tunnistaa luovan prosessin tuoma muutos. Nuori voi kertoa mitä hänen kuvassaan näkyy ja miten hänen minäkuvansa ja tunteensa ovat erilaisia nyt verrattuna luovan prosessin alkuun. Ryhmässä voidaan keskustella miten nuoret ovat huomanneet itsessään muutoksen tai miten he ovat huomanneet toisissaan muutoksen.

Tunnemandala

Tarvikkeet: A3-kokoinen paperi, väriliituja

Aika: 15–30 min

Nuori piirtää paperille suuren ympyrän ja sille keskipisteen. Keskipisteestä alkaen nuori täyttää ympyrän ajatuksilla siitä millaisia tunteita luovan työskentelyn prosessi on hänessä herättänyt. Ympyrän keskellä on luovan prosessin alku ja kehällä loppu. Ajatuksena on, että ympyrä kuvaa työskentelystä heränneitä tunteita värein. Nuori voi halutessaan käyttää kuvassa myös apusanoja. Nuori voi kirjoittaa apusanat haluamallaan kielellä, sillä tavoitteena on saada nuorelle itselleen näkyville se, miten hän on kehittynyt luovan prosessin aikana. Ohjaajan on mahdollista saada palautetta kuvan muodossa työskentelyn mielekkyydestä ja sen herättämistä tunteista varsinkin, jos nuori kertoo mitä hän on kuvaan piirtänyt. Ryhmässä voidaan keskustella luovan prosessin loppumisesta ja nuoret voivat antaa palautetta ohjaajalle.

Loppukeskustelu

Lopettamisen yhteydessä voi nuorten kanssa keskustella esimerkiksi

- Miltä menetelmät tuntuivat?
- Mikä oli helppoa tai vaikeaa?
- Mitä on oppinut itsestä menetelmien kautta?
- Mitä on oppinut toisista menetelmien myötä?
- Miltä toiminnan loppuminen tuntuu?
- Mitä tästä eteenpäin?

Nuorille on hyvä antaa työskentelyn edetessä palautetta heidän toiminnastaan ja etenemisestään. Palautteen tulisi olla kehittäväää ja sen tulisi keskittyä ainoastaan toimintaan – ei nuoren persoonaan. Nuorilta voi kerätä palautetta kaikista menetelmistä erikseen ja lopussa myös luovasta prosessista, ohjaamisesta ja ryhmätyöskentelystä. Jos yhteinen kieli nuorten kanssa puuttuu, apuna voi käyttää kuvia tai tulkkia.

Palautteenannossa voi keskustella esimerkiksi

- Mitä olisit toivonut lisää luovan prosessin osaksi?
- Millaista ohjaus oli?
- Millaista ohjausta olisit kaivannut?
- Miten menetelmäkokonaisuutta voisi kehittää?
- Millaista oli työskennellä ryhmässä?
- Mitä hyötyä työskentelystä oli sinulle?
- Mikä oli erityisen mukavaa prosessin aikana?

Arvokortit

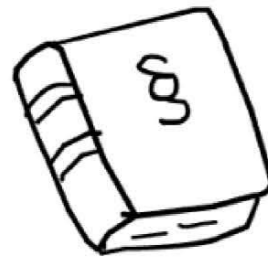
PERHE

RAKKAUS

YSTÄVYYS

OIKEUS

TERVEYS

MENESTYS

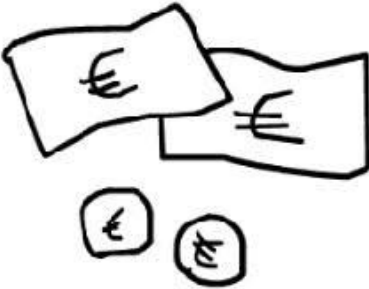
LUONTO

VALTA

Liite 1

 <p data-bbox="336 636 603 674">ONNELLISUUS</p>	 <p data-bbox="970 636 1129 674">VAPAAUS</p>
 <p data-bbox="379 1066 563 1104">PITKÄ IKÄ</p>	 <p data-bbox="978 1066 1121 1104">RAUHA</p>
 <p data-bbox="379 1503 563 1541">KAUNEUS</p>	 <p data-bbox="970 1503 1137 1541">RIKKAUS</p>

Lähteet, kirjallisuutta ja linkkejä

Erkko, A. & Hannukkala, M. 2013. Mielenterveys voimaksi. 2., uudistettu painos. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Krappe, J.; Parkkinen, T. & Sinisalo-Juha, E. (toim.) 2013. Tavarat taskuissa : Nuorten ryhmäohjauksen taidelähtöisiä menetelmiä : MIMO-projekti 2010-2013. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164209.pdf>

Kuukasjärvi, A.; Linnossuo, O. & Sutinen, J. (toim.) 2011. Taidetyöskentely arjen näyttämöllä. Teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Malte-Colliard, K. & Lampo, M. (toim.) 2013. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavissa myös http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_tauteesta.pdf

Martin, M.; Heiska, H.; Syvälahti, A. & Hoikkala, M. 2012. Satoa ryhmästä : Opas hyvinvointiryhmän ohjaajalle. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Saatavissa myös http://www.yths.fi/filebank/1546-Satoa_ryhmasta.pdf

Soininen, S. 2011. Luovuutta! Taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäopas monikulttuuriseen nuorisotoimintaan. Opinnäytetyön tuotos. Saatavissa myös http://siperia.info/luovuutta_opas_nettiin.pdf

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2009. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

